МАССА А МЕЖКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Арадувл 1923 шера дена

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхерча Совета Министрий Совета орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 45 (2897). | Шинарди, 14 апрель, 1964 шу. | Мах 2 кап.

ИНТЕЛЛИГЕНЦЕ СИЙЛАХЬ ДЕКХАР

ХIара юрта ший интеллигенци я хIанз.

Вай республика юрташка а дехгара денга дуккагIа хулаш латт тайп-тайпара специальносташ йола нах.

МоллагIча юрта вахча массанахьа а кхетаргва специалист. ВIаьшин азараши ба уж юрташка балхаш деш. Цар нана юкъе культура кхухь, коммунизма хьехамца кхетабу къахьегамхой, харцахьарча, тIехьадисача гIулаккашца къовсам лоаттабу.

Наха сий ду ший низ ца кхобеш бераш та дешар хьехаш, уж кхетадеш, цар хьаьгьал шердеш воаллача хьехархочун; дег тIара беркал оал цар ди-бийса ца къовсаш наьха унахцIено лораеш воаллача лора; чIоагIа лоархI цар кердадар, хьалха латтар балха юкъе а кхухьаш колхоза, совхоза экономика айра хьинаре къахьегаш воалла юрта боахама специалист.

КПСС ЦК июньски Пленумо белгалдаьккхад советски наха коммунистически кхетам балар, керда саг хьалкхевар коммунизма хьалъяра керттерча декхарех цаI хилар. Малав из исторически декхар кхоачашдеча юртарча интеллигенцел хьалха парте тешаме гIоача а хиина дIаотта везар?

Вай юрташка балхаш деш болча дукхача хьехархоша, медицински болхлоша, юрта боахама специалисташа хьинаре дакъе лоац общественни вахаре, колхозхошчех совхозий болхлоштен КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеш дIайовзийташ лекцеш еш, беседаш ю, самодеятельни кружокашка дакъа лоац, культурни учреждений болх товбара новкъостал ду, дIаяхача замах юхедисача зуламерча гIулакхашца хаддаьза къовсам лоаттабу.

Хьинаре дакъа лоац общественни вахаре, масала, Грозненски производственни управлене Предгорни опытни станцерча медучасткa медицински сестрас Л. Домбаева. Цо вIашагIъеллай кхалнаха политграмота хьеха кружок, хехаиннахьа цига занятеш ю, кхы общественни болх бу. Iилма-атеистически кружок вIашагIа а елла дына хьехамаш харцхиларах бихк нах дIаккхетабу Горячеисточненски больница керттерча лоро Н. Якубова. № 3 йолча баьца даарий совхоза болхлошта юкъе боккха агитационни болх бу М. Жорновицкаяс.

Цу тайпара масалаш дукха да. Цхьабакъда, массанахьа а латташ интеллигенции культурно-кхетама болх беча, Iилма хьехамаш доаржадеча, дIаяхача замах юхедисача зуламерча гIулакхашта духьал къовсам лоаттабеча хьалхарча мугIарашка.

1200 цIа а дагIаш йоккха юрт я Наьсарен районера Наьсар-Керте. ДуккагIбараш лаккхера кхоачаш хилаза лаккхерен образовани а йолаш 48 хьехархо ва цу юрта. Нагахь санна цунах пайда эцаш хилча Iалаьмате боккха низ ба из. Цхьабакъда, совхоза болхлошта укх шера цхьаккхьа а лекци йийшаац цар, беседа яьнц. Дика хов цу юртарча интеллигенцена шоайнга клуб йоацилга, дукхача наьха цIагIа радио йоацилга, царех дуккагIбараша газеташ ца хьдалга, долча бесса аьлча, отделене болхлошта юкъе беш цхьаккха а политически а культурни а болх боацилга. ХIаьта а тесса дитад цар из гIулакх.

Укх тIехьарча хеналца «Октябра 40 шу» яхача совхоза отделени лоархIаш хиннай из юрт. Долче, совхоза партбюро а хIаьта иштта Наьсарен производственни управлене партком а декхарийла яр Наьсар-Керте латта гIулакх ха а цига боагIаш бола политически а культурни а болх вIаштIехьбаккхара оарцагIъала а.

Партийни организацей декхар да интеллигенци юрта беча политически а культурни а балха юкъеозар, общественни вахарера, бахача нахаца беча идеологически балха юкъера цун лоархIам лакхбаре гIуленха хIара денна терко яр.

КПСС ЦК февральски Пленума решенеш юрта боахама къахьегамхошта дIайовзийташ беча балха тIа кердачоа пропаганда еча юкъеоза еа интеллигенци. Кердадар хестадарах доалаш дац интеллигенце гIулакх, цо цIенхаштта къовсам лоаттабе беза кердадар бахьанце. Удобренеш йоаеш хилча, химикатех пайда ца эцаш хилча юстара латта йиш яц юртара интеллигенци. Цунга деррига а кхоач.

Бицбалийта йиш яц юртарча интеллигента ший вахарца, балхаца луча хьокхама лоархIам. Дукха ба юрта цунга бIаргклоабаш, из дийша, культурни саг хиларах, шерра цунгара хьокхам эцаш бола нах. ЧIоагIа эз доал харцахьа гIулакхаш леладеш хилча. Цудухьа цIаккха мешар хила йиш яц советски интеллигента сий доадеш доле гIулакхаш леладераша.

Вай халкъа интеллигенце йоккха сий дола отряд я юртара интеллигенци. Города культурана таьна цун болх бе безаш а нийслу вай республике моттигаш. Партийни советски организацей декхар да цун бытови гIулакхашка къажар, цунна бокха эша хьалаш вIаштIехьдахар.

Юртарча интеллигенце сийлахь декхар да шай болх дика берал совгIа общественни вахаре а хьаьнаре дакъа лаца коммунистически мировоззрене пропагандист хила, керда саг хьалкхевара хьанаре къовсам лоаттабе.

1964 шера хьалхарча квартале промышленни производства план кхоачашъяра итогех

Нохч-ГIалгIай АССР статистически управлене хоам

1964 шера хьалхарча квартале валови продукци арахецара план 104 процент кхоачашъяьй.

Совхха цу хана хинначунца кийсбича промышленни производства боарам 6,9 процент лаккхбеннаб.

Цунах химически промышленносто арахеца продукци 12 процент дуккагIа хиннай, мехкдаьтта доахача промышленносто арахецар — 24 процент, мехкдаьтта чакхдоахачо арахецар — 11 процент, машинаш ечен металлах хIаманаш ечен промышленносто арахецар — 14 процент.

Промышленни продукце доархIамегIара тайпаш хьадар укх даннеца белгалдоаккх:

Продукци тайпаш	1964 ш. I кварталан план кхоачашъяра процент	1964 шера I квартал 1963 шера I кварталца проценташкахь йийсича
Болат	103	105
Мехкдаьтта	106	125
Газ	106	127
Электроэнерги	110	105
Фенол	103	108
Ацетон	104	104
Полиэтилен	100,6	84
Синтетически спирт	95	117
Мехкдаьтта аппаратура	95	112
Кирпичаш	102	98
ЦIех тIа юкъа кирпичаш	100,0	112
КIир	110	106
ВIашагIйоалла аьшкабетонни конструкцеш доакъош	106	108
Цхьалхадаьккха слюда	100,0	94
ТIулакхара йола хьу тIенаш	137	124
Херх хьекха хьакха хьу	150	92
Мебель	96	96
Кога тIехье	101	100
Кондитерски хIаманаш	107	115
Маьлхабуьжанц йола хIаманаш	108	117
Макаронни хIаманаш	106	108
Дулх	136	83
Марша-ветчинни хIаманаш	123	128
ЦIенача шурий продукци	103	113

Н. С. ХРУЩЕВА РАДИО ЧУ ТЕЛЕВИДЕНЕН ГIОЛЛА ДАЬ КЪАМАЬЛ

12 апреле баьццарча радиоприемникашта хьалхашка гулбелар Москве, Ленинграде, Киеве, Минске, Волгограде, мехка кхыча городашка баха итташ миллионаш йола нах. ЧIоагIа уйла тIаьхийта ладийгIар цар советски партийно-правительственни делегаца Венгерски Халкъа Республике оха хьаьрах дуцаш КПСС ЦК Хьалхарча секретара, СССР Министрий Совета Председатела новкъоста Н. С. Хрущева даьча къамаьлага.

Новкъоста Н. С. Хрущева къамаьла трансляци йир дукхача европейски мехкашкарча телезрителашта интервидени евровидени системе гIолла. (ТАСС).

ПОЛЬСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКА ПАРТИЙНО-ПРАВИТЕЛЬСТВЕННИ ДЕЛЕГАЦИ Н. С. ХРУЩЕВ ВОЛЧА

13 апреле вIашагIкхийтар КПСС Центральни Комитета Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущеви Польски Халкъа Республика партийно-правительственни делегаци.

ЦIенача дег тIара, доттагIаллена къамаьл хилар новкъосташта Н. С. Хрущевнеи, Владислав Гомулкийнеи, Юзеф Циранкевичаи, Польски Халкъа Республика партийно-правительственни делегаце членаштеи юкъе. (ТАСС).

ГIОРБАЬННАЧА КУБАНСКИ НОВАТОРАША — НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН МЕХАНИЗАТОРАШКА

Дувц В. Светличнеи В. Первицкеи

Вайнаха йолчаш латт, цхьабакъда, керала бетта йохье деча екхаш оттай Кубана кхаьча. Чуйнна хIамаш дIае болабеннай дига.

Лаьттанга деча балхий гIорбаьна болча кубански говзалчий гIулакхаш мишта дел? Из хаьий хьоштадолаш ба хIанз беррига механизатораш, къаьстта цунна хул тIа бала лов гIорбаьннача новаторий шиъ хьаллаьцараша.

Шекара свекла дIае Iоллаеннача Владимир Светличне звенора хоашаш кхаьчад бIаьстан хьалхарча толамех. ХIамаш дIаюача агрегато фуна кхаьна лаьттанга дIаккхоачайт удобренеш гербицидаш. Звенос керда дешар тIайнад: хIара гектара тIара 360 центнер шекара свекла аьккха.

Шоай башха-дика опыт райан кхина хлачарна дIайовзайт новаторашка, — болх бешоча а дика беркат а доалаш дешар а Iоьвду звеношна. Владимир Светличне звено хIамаш дIаюача агрегата цхьан сеялка тIа агIа башкирски къона селекционер Анвар Ахмеров. Гурахьа из кха вIегIоргва укхаза шийна хайнар Башкире хлеборобий къахьегамбошта дIаIоьйла.

Тайп-тайпара бахамашкара латтам оах хинай кубански новатораш болча балхаш дем, вайрий механизатораш юрта бахамашкара специалисташ хинаб уж болча. Прогрессивни технологе новаторий свекла хьажкIайн кхаш толашагIа болча опыта оахдана а хила дIаоттад.

Башха-дикача новаторий опыта хьавзарегIа пропаганда [illegible] а де, аьнна, хьехар дир Никита Сергеевич Хрущева КПСС ЦК февральски Пленуме. БIаьнг механизированни звенош я хIанз укх сахьате дика [illegible] прогрессивни технологех балхаш дем. Ха а из [illegible] а ца къовсаш шоай опыт Кубана, Ставрополья, Дона, Нохч-ГIалгIайчен, иштта вай мехка кхача моттигей механизаторашта дIайовзаеш ба В. Светличнийи В. Первицкийи.

ХIанз дукха ха йоацаш вай республика юрта бахамашкара болхлоша моттигерча радио чу гIолла ладийгIар кубански новаторий Социалистически Къахьегама Турпалхой Владимир Светличнеи Владимир Первицкеи къамаьлга. ЛаьрхIа Нохч-ГIалгIайчен механизаторашта из беседа вIаштIехьаьккхар краснодарски радио болхлоша. Кхашкарча къахьегамхоша дешарах оаха газета тIа арадоаккх магнитофона тIа дIаязде хиннад из къамаьл.

Ер къамель дир В. Светличне:

Новкъостий механизатораш!

Ялх механизатор юкъевоагIаш йолча тха звенос 1963-ча шера хьалхаеш 170 гектар шекара свекла, 184 гектар горох, 240 гектар гурахьа дув кIа дар. Оаха хьийгача къил хьахиннар укх тайпара дар: хIара гектара тIара оаха яьккхар шекара свекла — 267 центнер, горох — 33 центнер, гурахьа дув кIа — 50 центнер. Цу тIа а шекара свекла цхьа центнер хьалхаенрга тха дIанхар 9,2 минут ха, цу центнерга дIабаха нах — 46 кепик.

Сен чотах чухвахьа ьхар оаха дIайода ха а средстваш а? Эггара хьалха, машинашка дикагIа болх байтара чотах, балха бокъонца уж кийчъяра чотах. Оаха, уж бовцаш мегарг а хиина, кIезиг-дукха дIабаьхар комбайнашка гIулакх деш хиина нах. Тхоай звено членаш дукха говзалаш йола механизатораш хиларах вIаштIехьдаьлар тха из де. Геттара дика дIайийра оаха свекла, тай техача саине нийса хилар мугIараш. Кха шаьрех цIенеш хилар, комбайн говза лелаяр — цу дерригнена камаьхаа яьккхар тха.

Къаьстта белгалдаккха безам ба са, новкъостий, цхьакха: нагахьа санна механизатораш (кхыметтел дукха говзалаш ираш а) хими йоаваш а ца хуле, удобренеш кхашка дIаяхачийта баьшовгIашта водиорика е а хоаш ца хуле, гербицидаш а етташ оасар химически дIадаккха царна ца хойя, тIаккха цар дика камаьхал эргъа аьлча бакъдац. Толам баккхара хими дика йовзаш хила беза [illegible].

Хаттар: (Первицкега). Владимир Яковлевич, Iа мишта пайда эцнага могаду техниках?

Первицкий. Шерагара шерага дуккагIа йоах тха звенос хьажкIаш, кIеззигагIа хулийт продукце центнер яьккхарга дIабода къахьегам. Сен чотах ду оаха из? Эггара хьалха, оаха эрганьха тоаеьй эррига комбайнаш (тIехьаюьвзараш а ванесин а). Тхаьцара звене хьажкIаш чуйдача агрегатаца болх беш цхьа механизатор мара хилац. Оаха йIаьхъьлй силосни транспортера элеватор, дуккагIа гобоахаргболаш йир томараш тIехьарча хьажкIий элеватор. Тележкашка хьажкIаш кийсъе а сийна доакъар тоIаде а нах эшац тхона хIанз.

Оаха юкъейоаллаьй таганрогски конструкторашa кийчъяь СК-3 а СК-4 а яхача комбайнашта йола приспособлени. Из а ше лела комбайн эггара эффективнегIа яь йола — К-15 яха самелеватела ЖКН-2,6 яха жатнеш. БIарччача аххаш а гурахь а болх бе йиш я цу комбайнаша — хьийбошта дуаде моша доакъар хьокхаш а, ке боа ялаташ чуэцаш а, силоса дIадолла доакъари алата лаьрхIа хьажкIаш чуэцаш а.

Массава а доккхий хьувкъамаш доах тха звенос. 1963-ча шера хIара гектара тIара 62 центнер хьажкIий яьккхар оаха. Цхьа центнер хьалхаеерга 6,1 минут ха яхар, дIадахар дерригa а 59 кепит мара а доацаш.

ТIатоха безам ба са: тIехьара а чакхбаьннача балхах, вешта аьлча кийчача продукцех ду тха звенос алапи. Шу чакхдаллалца тхона массанена а аванс тел, хIаьта гуйра чуерзаь даьннчул тIехьагIа юхедисар а дIалу. Хьувкъамаш дикка халарца материально хьаштдолаш ба тха механизатораш. Барт тайна къахьег массане а. Балхаш нормаш йоацаш ду оаха, геттара дика а ханнехьа а болх кхоачашбара тIакхуваш из массе а. Болх дика барьз да тха звене керттердар. Нагахьа санна моллагIа бахьан йийкха цаI тIехьавнса моттиг хилча доккар массане а цунна новкъостал ду. Оаха цIаккха лоарзагIа ца йоаллйташ лелаю принцип: цаI массанена хьалхара, массе а цхьаннена хьалхара!

Светличный. Цхьаболча новкъосташта, са доттагIашта хет (тхо вIашагIкхийттача хана хьадуэн цар из) тхогаръяр къаьстте ший тайна техника я, аьнна. Ас дIаяхшуга, новкъостий: тха звенера яр санна техника массе а боахаме (е лоадама хIама ца эшаш массе боахаме) я. Укхаза бахьан кхыдар да, доттагIий, — машиний эррига комплексах хьаcапаца пайда эцар, къахьегам рационально вIаштIехьбаккхар.

Укх тайпара масал доаладелов сона. ХIамаш дIае долалу тхо. Ииза трактор яха йийзача кхай тIа цкъа мара трактор яхийтац. Мишта ду оаха из? Из дукха «къайле» йолаш хIама дац: цхьан агрегатаца биъ болх бу: хIамаш дIаер, кха шаьрдар, гербицидаш а, хIаьта иштта удобренеш а дIатоесар. Белгал делаш, новкъостий, из дерригa а оаха дер моллагIа йола серийни машин я. Иштта да дукхача кхыча операцешта а.

Цхьабакъда, из дара хьесап а, кIоарген массе оагIорахьен техника йовзийта а, йоккха говзал а эш. Цунах а кхоачам бац, агротехника а хIаьта хIанз хими а тIехника йовзийта а эш цу гIулакхна.

Первицкий Владимир Андреевича мел дийцар тха звене а деш да. Оахам кийчдеш а, хIамаш дIаювш а, уж чуэцаш а агрегата тIа болх беш хулар цхьа механизатор ва. ХIаьта цхьадолча боахамашка цхьан агрегата тIа болх беш шиъша механизатор хул, хIаьта а къахьегама оасарле тха звенерчул локагIа а хул цига.

ДIадодар мамогга кIезигагIа а долаш хьажкIаш дика хьувкъяра кхоачам бац дика машинаш хиларах — цул совнагIа нийса вIаштIехьбаккха беза къахьегам, нийса дIаккхачийта деза къахьегамах доагIар. Тхона бокъонца гучадаьннад эггара дикагIа йола форма бригада чуль вIашагIъелла звено хилар. Тхона, летаргахьа, юрта боахаме хьегача къахь аланеш тедара эггара эффективнегIа йола система аккордно-премиальни яр я. Оадам махкилара, продукце центнер яккхара болх беш механизатораш хилча цар дикагIа а дикагIча хана а кхоачашду деррига балхаш. Цунах йиш хул хьувкъамаш лакхде, дIабода къахьегам чухнахьа баккха.

ХIанз керттердар да (партен правительствах вай тIа а хьех цунна) дIадолар эггара кIезигагIа а долаш хIара гектара тIара маккгга дуккагIа продукци йоаккхинга. Иштта да вайна, механизаторашта, хьалхашка оттадаь декхар.

Шуга дIахайкаде безам ба са, новкъостий механизатораш: хьажкIаш хьалкхееш йола механизированни звенош дуккагIа мел хул дуккагIа ялат кхоачаргда мехкага.

Хаттар: ДIадодар кIезигагIа а долаш оасарца къовсам доаттабара фу ду Iа, Владимир Яковлевич?

Первицкий. Оаха хьисап ду: санна хьувзаргда вай мугIарашта юкъе культиваци ец, нагахьа санна хIамаш дIае кийчлуча хана оасар деча махкилгаца мехха баккха йиш хилча. Цунца доаду оаха кагий оасар, цхьабакъда, суха дукъала оаха гербицидаш йоах — 2,4-Д яха аминни тух (порошок). Шин-кхаь шера акъа мара тоха езац из гербицида — сух тIадагIаш. ХIаьта дахкий буц — кагий оасар. Шунцигарча эрзал е кIи-бунал вогIа я из. Из а новкъа, цхьабакъда, оаха из махкаца хIаланьш. ТIаккха хьажкIаш хиначa даьлта массехк шера а хьажкIаш дIахо оаха — кхаш, хьажкIаш дIае еза хаьаш, оасара тайпаш дика доаь, оасарца къовсам мишта доаттабе беза хов. Цу дерригие новкъостал ду.

Хаттар: Дувцел тхона, Владимир Андреевич, малагIча гербицидех а машинех а пайда эцаш шу звене?

Светличный. Оасар дIаладаккхара оаха лелаю дихлораль-мочевина; 180 литр хих 10—12 килограмм а ваш. Уж моххаш дIайиттай оаха ОНГ — ВИМ яхача марлах болча шерра кха чухоацача штангови опрыскивателца. Оаха цхьатарра чакхйоаккхаш кхай тIа опрыскивани ю свекла дIаелехьа кхо ди хьалха. 1963-ча шера далапон тохар оаха гектара тIа 7 килограмм кхоачаргйолаш (свекла дIаерца цхьона). Гербицид хIеанга яр тхога, тIаккха оаха соцам бир аьхха мугIарашка мара из ца тоха. Цу тайппара, хIара гектара лоархIаш тхона юхейнсар 3,5 килограмм. Массанехьа цхьатарра чакхйоаллийташ а ца тохаш, мугIарчех мара тохавзар.

Хаттар: ПайдалагIа малагIа я — далапон и е дихлораль-мочевина я?

Светличный. Далапон чIоагIагIа Iаткъаш я. Гой шоана, дихлораль-мочевина кIеззига малагIа я.

Свекла кийлхъеш а царна оасар деш а кара къахьегаш оаха. ДIае йолаелча деша чу а кийца уж заводе дIакхьаьхца тха-м вIалла дац кара деш балхаш. Оаха дIадув цхьа вIирг дола фу, лелаю фу цIена дIадувш йола свекла, гербицидаш, лаьттах йоаххкашехьа а тIера лордаш дIа а тедаш, свекла цIенъю устройство а йоаллаш йола комбайн. Шекара свекла кийлхъю оаха сетчата махкашца, иштта доах оаха махкаш-скребинцаш а. ХIара гектара тIа 7—8—10 килограмм фу дIадув оаха, тIадалара процент 65—88 хьача, хIара вIайистача метра тIа 28—34 шекара свекла ги хургдолаш. Эггара хьалха цхорагIа баьккхача махка 50 процентага кхоачаш свеклаш 60 — 70 процентага кхоачаш оасари дIадоваьккх.

ПхорагIа боаккха хьалхара махка шинара лорд хьахиначул тIехьагIа боаккх, шоалагIа боаккхар мугIарашкахьа 35—40 градус лостам а болаш зуло боаккх махкаца - скребинцаша. Сахьата лоархIам 2—2,5 километрал сихагIа лелае йиш яц махка боаккха трактор. Махкаш-скребинцал совнагIа мугIарий дIоахалашка лелаю роторни прореживатель а йоаккх трактористана из эш аьнна хета. Масала, нагахьа санна свекла листа йолаш моттиг цунна ховеча ткъаь мугIара прореживатель Iоецих а йийа, болх бе йоалйолийт цо. ХIара роторах 12 урс довла. Мел дIатеда еза а мел юкъ йита еза а хьежжа дуккагIа-хIаьзнгагIа де йиш йолаш да уж урсаш. Свекла листа йолча участкал тIехьаьчча урсаш доахкаре хьан а айнь дIаваха йиш я. Иштта, юкъе дена чакхдаллалца дерригa балхаш машинашца ду оаха.

Хаттар: МаьлагIа лоаца ба хьа шоай республика кхашка хьай методах болх бе лаьрхIача хьай доттагIашта — Нохч-ГIалгIайчен механизаторашта бакха?

Светличный. Дукха деза доттагIий, Нохч-ГIалгIайчен механизатораш! Дика камаьхад а йоалаш 1964-ча шера шоай кхашка кхетанца оаш хими юкъейнхьар, техниках кхы а дикагIа пайда эцар, лаьттанцарча балхий культура лакхъяр, алкхара хьувкъамаш лахар лов тхона.

Первицкий. Тха звенона болх бьоаца практически гучадаьннад химех дикка беркат доалаш хилар. Цудухьа хими юкъейоалаяра тIехьех оаха цо а. Минеральни удобренеш дикка совйоах чуйоагIаш йола хьажкIаш. 1963-ча шера гектара тIа аьхха 34 килограмм мара удобренеш тайса йоаццашехьа а, тха звено ха дика этта йоаццашехьа а 52 центнер фуалъаьхача хьажкIий яьккхар оаха хIара гектара тIара. МайрагIа юкъехьа удобренеш гербицидаш, Нохч-ГIалгIай республикера тха хьамсара доттагIий, дикагIа пайда эца башха-дикача техниках, юкъехьа прогрессивни технологи.

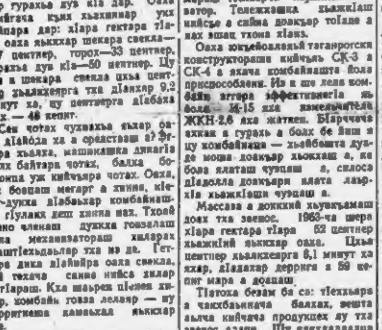

Хова эттай ях. Цхьаккха а сахьат зехьа ца доадеш хIара лелах биза пайда эцаш къахьег Наурски производственни управлене «Комсомольский» яхача комсаш лелаеча совхоза болхлоша.

Хьинаре къахьегарах белгалбаьннаб цхьоалагIча отделене трактористаш Махьмудов Докка, Сотников Григорий. Лаьттах йоаха комсаш хьайоахаш ба уж. Норма кхо гектар мара йоацача денна 10—12 гектар комсаш хьайоах царех хIаране. ХIанзле а 200 гектар совгIа комсаш лаьттара хьагучаьхай цар.

ЯIа а йоIаш комсий [illegible] хьалъехкаш 120 саг ва.

Сурта тIа: Зелимханова Минга комсаш хьалъехкаш йоаш.

П. Ковальногова текста сурт.

КХОАНЕ ГАРГАККХУВЛАРАШ

ГОВЗА КУЛГАШ

Грозненски № 3 йолча хIамаш тегача фабрике Хириханова Iабдурахьмана Нурас болх бу дукха ха яц. Ше балха еча массехк бутт балалехьа дика Iомайир, цо моториста говзал. Iомаьча цхьан говзалах кхоачамбаь Iазар из. Кхы а керда балха говзалаш Iомара беррига низ тIабахийта къахьега йолаелар Нура. ХIанз массехк балха говзал Iомаьй цо. Цудухьа хIамаш тегача фабрикера моллагIа болх бе а хов цунна. Тха фабрика болхлошта юкъе хьалхарчарца коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи хьккхачарех цаI я иов. Хириханова. Цу цIеро цунгара дIадехар дукха да, из кхоачашдара ший низ кхобац Нурас. Ше хьалаьца болх цIенен тешамен кхоачашбарал совгIа даима кийча я шийнарча болхлошта новкъостал да. ХIара бетта план тIехкхоачаш а еш хьинаре къахьегарах массанена дукха еза из. Март бетта план 129 процент кхоачашъьйй, хIаьта квартала план а толампа кхоачашъяьй Нурас. Гарга да цIей, ЦхьоалагIа май, цунна сийленца лакъа яхара кхы а дикагIа къахьега дош деннад цо.

П. ПОПОНДУПУЛО,

№ 3 йолча хIамаш тегача фабрика йоккхагIа йола мастер.

СУРТА ТIА: Н. Хириханова.

Н. Панева сурт.

КА ЯЙЛА ХЬА, ТХА НОВКЪОСТ

Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча тха установка коллективана юкъе къаьстта дика къахьегарца белгалваьннa ва воккхагIа вола оператор Мицук Александр. 1962-ча шера дена коммунистически къахьегама ударник яха цIи лелаеш ва из.

Укх шера план халал хьалха кхоачашъяра ди тIехьа хьинар соадах тха болхлоша. Квартала план 27-ча марте кхоачаш а еш планал совгIа арахийца продукци бIаьш тоннаш я. Дог тийша а тха коллектива ах шера план а тIехкхоачашъергхиларах. ЦхьоалагIча майна сийленца накъа бахара «Малгобекнефть» НПУ мехкдаьттахой болам хьал а лаьца къахьегама доккхий декхараш тIайнад установка технологаша. Уж декхараш тоаме кхоачашдеш латт. ТоламагIа болча болхлошта юкъе а дика къахьегама толамаш доах вов. Мицука.

Ший балха говзал лакхъяре ше болх беше а дIадахача шера мехкдаьтта техникум чакхъьяьхар цо. ХIанз заочно институте деша ваха лерхIаш ва из. Коммунист ше хиларга хьежжа кхыча болхлошта масал луш болх бу Александра. Российски Федераце 30 миллиард фонае а дика дакъа лоац цо. ХIанзалехьа балха юкъе йихьай 7 рационализаторски предложений, укх деношка кхы а балха юкъехьоргйолаш я 3—4 предложени. Шера паччахьалкхена массехк эзар сом пайда бергба цар.

В. ПИЦХЕЛАУРИ,

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода № 25-2 йолча установка начальник.

Н. Панева сурт.

БЕРРИГА НИЗ—КЪАХЬЕГАМХОЙ УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА

Бахача наха ду медицински гIулакхаши УЖ ТОАДАРА ДЕ ДЕЗАРАШИ

Укхал хьалхагIа ераьнначa номер тIа оаха хоам баьча тайпара укх денoшка Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета хоалгIа сесси хилар. «Бахача наха ду медицински гIулакхаши уж тоадара де дезараши» яхача дешах доклад йир сессе унахцIено лораяра министра нов. Индербиева.

Хийцца ала йиш йолаш да, аьлар нов. Индербиева ше доклад е дIаболалуш, унах цIено лораяра дешаш вай республикерча партийни советски организацеша шоай кертера терхам тIабожийта леладеча дешаех да аьнна.

ХIанз укх сахьате вай республике баха нах медицински Iалашбеш 68 больница, 247 фельдшерски фельдшерско-акушерски пункт, 14 санитарно эпидемически станци, дезостанци, специализировании диспансераш: туберкулеза дукъалара, онкологически, кожно-венерологически, врачебнофизкультурни, цIий дотта станци, кхыйола медицински учреждениеш а. 1318 лори 4173 юкъера образовани йола медицински болхлои ва цу учреждениешка болх беш. Вай лорашта юкъе ба 46 РСФСР а Нохч-ГIалгIай АССР а заслуженни лор, ши медицински Iилмай кандидат.

ТIеххьарча шерашка хьа а ях болх бе йолаеннай вай республике керда поликлиникаш: Грознерча кердача Катаяме, Кировен Калининен цIерахча посёлкашка, Сунжански районерча Карабулак яхача поселке. Хьалъяь яьна а болх беш а я Курчалоерен Йоккхача АтагIарен больницаш, Грознера бераш ду цIа, шоллагIча городской больница дарбаш ду корпус, Октябрьски районе поликлиника, воъхалагIча городской больница корпус. Административни зданеш дIа а толаш шераьай Каргалинскера, Ачхой-Мартанера, Курчалоера, Гудермесера, иштта кхыча нах бахача моттигашкара больницаш.

Эггара кердагIча аппаратурахи медицински оборудованеци Iалашъеш латт республика дарбан учреждениеш. Поликлиникашка, диспансерашка къьаьна рентгеновски аппараташ дIа а йоахаш керда ераш, цIоагIагIа низ болаш утташ. Грознерча поликлиникашка а вIашагIа а ехка болх беш я ревмотокардиологическа кабинеташ, стационарни больницашка хьаьш латт цергаш тоаю кабинеташ, кхы дарбан учреждениеш а.

1959 шера дешь 1925 больничне меттиг тIаккхийтта республикерей, 1960 шера 26 марта РСФСР Министрай Совето яьча «РСФСР-е баха нах медицински Iалашбера, цар унахцIено лорарей гIулакх дIахо тоадарах» болча соцамах 1966 шера январь бутт хьахулаш 6490 больничне меттиг хьа безаш бер вай республике, хIаьта дайцига 1964 шу чаккхалалейца хургба 7070 меттиг. Цу тайппара меттеш дукхах хиларах йола семилетна заданеш кIаьиле е кхоачашаьй вай. ХIара 1000 сага 7,0 меттиг ба республике хIана; 1960 шера 6,6 мара ца хиннача.

КIезиг-дукхе тоаленнад вайцига тIеххьарча хана бахача наха поликлиническа гIо делга. Ерригача городашкарча йоккхача поликлиникашка кIирандийнахь а тIехьа тIаэн цамогаш бола нах, сайрийна вохI сахьат даллалца йолча хана нака йиш а сага лорега, телефонаца а тIехь дIаховийта йиш я.

Городашка а юрташка а дукхагIа я хIанз аптекаш. Вала цах мойкашна дакагIа Iалашбара дукхача городерча поликлиникашка, больницешка, кхыча дарбан учреждениешка ёхкай аптекай пункташ.

Семилетка шерашка дарбан профилактически учреждений болх тоабалар бахьан долеш инфекционни лазараш дикка лохденнад. ХIаьта коршаш туляремии гучаделлина моттигаш вIалла а яц республике. ТIехьтIехьагIа вIезагах хулаш латт республике беррига цамогаш бола нах а.

Цхьабакъда, йоах докладчико, бахача наьха унахцIено лораяра хьакъехьа вай республика дарбан учреждениеш цхьадола толамаш лаьхна дале а, дукха да Министерство шийи а цуцна чуйоагIача учреждений а балхаца наха дарба дара гIулакх дIахо тойаделара чIоагIа юхадетташ дола кхоачамбоацараш.

Эггара доккхагIча кхоачамбоацарех да дарбан учреждениеш хьалъе хьайцача ахчах вей лертIа пайда ца эцаш хилар. Пачхьалкхен капиталовложеней планах семилеткаш 1000 меттиг чуотта моттигаш хьае еза республике, хIаьта семилетка шерашка вай хьаьча ерригача больницашка 525 меттиг мара ёттадац. Семилеткаш Грозне хьалъе лерхIаш хинна 200 меттиг бола корпус, онкологически диспансер, психоневрологически диспансер, иштта кхы объекташ «Грозпромстрой» «Чечингельстрой» яхача трестий гIишлошъеча организацеша болх ледара бар бахьан хьалъяь ергIолаш яц. Планах дарбан учреждениеш хьалъе хьахийцича дукхача ахчан пайда ийцабац цу организацеша соахка. Иштта дедара бу цар болх укх шера а.

Цхьайола стационараш хьалъяьхара дош массехаза дийцад республика Министрай Совето, цу хьакъехьара холдамболлаш йола решениеш тIаийцай, амма уж объекташ ях йисте яхара хоиланъ ерригa хинаш тийнай, хIаьта дай хIама кIезига я да. ДIахо ла йиш йолаш деп дарбан учреждениеш хьаяра гIулакх иштта тесса леладелга, гIишлошъеча организацешкара хьадеха деза цар шоай болх тоабелга.

Юрташка дарбан учреждениеш хьалъеча чIоагIа новкъостал де торо йолаш а де дезаш а я колхозно-совхозни управлениеш, колхозаш, совхозаш.

Российска Федераце дукхача краишка, областашка, автономни республикашка колхозийи совхозийи ахчах хьалъяь больницаш, бераш ду цIенош, фельдшерско-акушерски пункташ я. Къьастта дикка латт из гIулакх Новосибирски областе, Краснодарски Ставропольски крайшка. Цар шоай ерригa районаш Iалашъяьй дарбан учреждениешца. Вай республике алхха цхьайола колхозашуи совхозаши мара яц цу деша уйла еш. Бахача наьха унахцIено лораяра гIулакха дикка йоакхо ю Грозненски управлене 1 Мая цIерахча колхозе (председатель и. Вьюнин), Науръски управлене «Победа» яхача колхозе (председатель и. Кучугуров). Цу колхозашка хьалъеш латт дарбан учреждениеш. Цхьабакъда, Урус-Мартана, Шаьла, Наьсарен, иштта кхыча йоккхача управленешка уж дешаш дувцац. Моттигерча Советий декхар да депутатий, общественноста новкъосталца керда помещениеш хьалъера дешаш къестадар.

Йоккха лорхIам болаш гIулакх да, йоах докладчико, йолаш йолча дарбан-профилактически учреждениешта хиннахьа ремонт яр, царна йоагIаш йола технически хьалаш лоаттадар.

1963 шера гураха яьча переписе хьахьекхад дарбан учреждений дукха зданеш, къьастта юрташка хила безаш бола кхоачам боацаши дукхагIа ераш капитальни ремонт е езаш хилар. Цул совгIа дукха я юрташка водопровод, канализаци, санитарни пропускникаш йоацаш а духхьал пишкаца йоахъеш а помещениеш.

ЛаьрхIа да, йоах докладчика, 1964—1965 шерашка ерригача районийн йоккхача участковни больницашка водопровод, канализаци, санпропускникаш хьалъе, кухне, прачечне кхоль тав йилла. Из болх юхабетт вай районашка дарбан а культурни а учреждениешта ремонт а кхы болхаш а деглола ремонтно-монтажни организацеш ца хилар. Уж организацеш вIашагIйоакхаа. Цунца къоастаде деза ремонта эшача гIишлой материалийи ремонтни болхашта эша технически документаци оттаяра дешаш а.

Дукха кхоачамбоацараш да дарбан учреждениеш кIаьдача инвентараци оборудованеци Iалашъеча а. Главснабсбыта управлене базашка массала а хилац эшшача ассортиментах меттаi, гIайлаш, халаташ, пижамаш, кхы ешараш; дIадаьхача шера берий мебель вIалла я а яйлар ца. Снабсбыта управлени а цуна корте латта нов. Гамсуков а декхарийла ба республика дарбан учреждениеш йоагIача тайпара Iалашъе.

ЧIоагIа терхам тIабахийта дувц докладчико дарбан учреждениеш йоагоча хIаманца Iалашъяра гIулакх. Хьуна боахама кулгалхошен Шаьла, Наьсарен, Урус-Мартана, Грозненски райисполкомий председателашен новкъостал ца дарах соахка хала Iаьгар аьлар цу районашкара дарбан учреждениеш, цхьайола больничи отделениеш дIакъуъла йийзар. Уж гIалаташ кхы де йиш яц.

Торговле министерстваи респотребсоюзи белха берий учреждениеш, больницаш кхачан продукташца, къьастта шурийца, даьттаца, фуашца, дулхаца, кхыдарашца бокъонца Iалашъеш ца хилар белгал а доаккхаш, йоах, докладчико, торгующи организацей кулгалхой декхарийла ба больницештей берий учреждениештей хьахецаш йола продукташ царга бокъонца дIакхачийта, дарбан учреждениеш кхачан продукташца Iалашъеча йоагIаш йола порядок оттае. ЧIоагIа терхам тIабахийта беза къьастта йола берий питани вIаштIехьъккхара а.

Балха тIа цхьадола толамаш даьхад аптекай управлене болхлоша, дукхагIа я хIанз аптекаш, дикагIа Iалашбу нах эшарашца. Товарооборота план 101 процент кхоачашъяьй. Безам болчоа дIа а йихье цIагIа дIалу молхаш, аптекашка малагIа молхаш кхаьчай дуй, поликлиникашка молхаш йоахк.

1964 — 1965 шерашка дIахо шеръергьа аптечни сеть. Керда аптекаш хьаелларгьа Науръски районерча Гвардейски яхача юрта, «Чишки» яхача санаторе, Гудермесе, иштта кхычахьа.

Цхьабакъда, йоах докладчико, дукха кхоачамбоацараш да аптекай балхаца, лерттIа Iалашъяц цар дарбан учреждениеш а баха нах а молхашца. Дукха лоткъамаш да аптекай балха. Уж кхоачамбоацараш дIадаха деза, хаиннахьа хьа тIа я а складашка йолаш ераш хаиннахьа аптекашка дIакхачийта а еза молхаш.

МоллагIча кхыча гIулакха а санна унахцIено лораеча а кертера низ кадраш, лораш, юкъера эшеноя бола медицински болхлой ба. Республике массанена а йоаш я шоаш кера лаьна гIулакх дукха дезаш, дика къахьегаш, шоай гевзал хаддаиза лакхъеш, кердача методашца наха дарбаш деш бола лораш нн. С. А. Сивцев, М. Д. Хублев, М. И. Перитенко, С. М. Манцев И. Б. Акаевски, мара сесаги БелоавдовгIар, Р. В. Мельниц, кхи дукха бараш.

Дика ба яхаш бувцаш ба юрташка балхаш деш бола лораш Курчалоевски больнице керттера лор й. Кадиев, Надтеречни больница керттера лор Мхендзе, Наьсаречи больница акушер Котиева, иштта дукха бараш.

ВIаррча коллективаш я республике шоай хьинар ца кхоадеш къахьегаш, ди а байса я ца хьоессаш цамогача сага дарба де, цун лазар кIаьдде, цуна бола беш боахкача наха юкъе шийи моттиг хьалацийта, шоай низ ца кхобеш оарцагIбоалаш. Цу коллективай опыт дIайоаьзийт унахцIено лорарa министерства, цу наха бола беча учреждениешка хьалха латтарий опыта школаш вIашагIъекх.

Цхьабакъда, йоах докладчико, медицински болхлой барт тайпача дезала юкъе а нийслу цамогаш болча сага хаиннахьа дарба дара оарцагIа ца боалаш, уж тесса буташ, унахоех дог ца лазаш бола нах. Цу наха шоаш леладер лерттIа доацилга дIахайта декхарийла я профсоюзни организацеш, беррига медицински болхлой, общественность.

Тоъал медицински болхлой яц вай республика хIанз а. ТIеххьарча диъ шера 152 лори 566 юкъерча эшенох боле медицински болхлой тIаккхийттаб вайна. 1964 шера республика медицински училища лургва 687 саг, 300 совгIа саг варгва шин шера йола РОКК а курсаш яьха. ТIаккха вай торе хургьи юкъера образовани йолча кадраша ерригa фельдшерски фельдшерско-акушерски пункташ, больницаш, здравпункташ Iалашъе. РСФСР унахцIено лорарa министерстве 100 лор вайтаргва вайна укх шера, амма царех кхоачамхургбац вайна. Лорий кадрай проблема кхоачашхулаш яц.

Медицински болхлошца дарбан учреждениеш Iалашъяра дош дувцаш белгаллакхха деза вай цхьанцайолча районашка медицински болхлошта эшаш дола хьалаш вIаштIехьлоахаш ца хилар бахьан долаш тоъал нах республикера дIаухаш хилар. Къьастта эсала Iалашбу уж квартирашца, кхыча бытови гIулакхашца Наьсарен районе.

Уж гIулакхаш ла мегарделаш дац. Медицински болхлоша дIа а ца ухаш шоаш болча болх бара парна эша хьал вIаштIехьдалакха деза. Юрташка болх бе безам оттарг болаш материальни гIулакхаш де деза.

Къьастта дувца деза йоах докладчико, бахача наха специализировании медицински гIо дар. Эггара хьалха кертагIдаккха деза бер деча кхалсага деш долe гIо.

Межка республикашта юкъе хьалхара моттиг лоац Нохч-ГIалгIай АССР-о бераш дарь. ХIара 1000 сага 300 кхоачаш да, вай республике ду бераш. Цудуъха терро а дика е еза бераш дерий. Цхьабакъда, эшачунга хьажача хIанз а кIезига да, вай республика бераш деча цIеношкара меттеш. 30 процент бераш цIагIа ду юрташка. Бер дал кхалсаг ханал хьалха цуйохийтаи моттигаш е нийслу. Из гIулакх тоаде деза.

ЧIоагIа терпа ю Советски пачхьалкхено берий—вай тIехьен. Бераштa эшаш дола медицински гIулакх царга кхачийтара шоашта могар ду дарбан учреждениешка а. Нагахьа санна 1960 шера 8880 моттиг а йолаш 136 берий беши 3323 моттиг а йолаш ясли хинна яле 1964 шера 273 берий беши 16706 моттиг а йолаш ясленш я вай республике. КIезигах цамогаш хул хIанз бераш, бераш унахцIенах да.

Цхьабакъда, цхьаннхе а берий больница яц республике. Беррига берий меттиг 867 мара бац, хIаьта из геттара кIезига да, цудухьа деррига цамогаш дола бераш больнице Iодахка вIаштIехьдалац. Сихха из гIулакх тоаде деза, сихах хьае еза а лаьрхIа бераштa дарба деш йола учреждениеш.

ЧIоагIа терхам тIабахийта беза республике инфекционни лазарашта дуьхьал лоаттабеча къовсамa.

Ала дезаш да, йоах докладчико, нагахь санна дифтери долча сага дарба дар цхьан медицински болхлоех тийша дале чурй инфекцех, сыпной тифах цамогаш бола нах берзабара райисполкомийи общественни организацейи новкъостал эшаш хилар. Уж лазараш дIадахара нах бака моттигаш тоае еза, водопровод, канализаци, банеш яхка еза. Цу даьха цхьадола балхаш ду вай, бакъда уж балхаш яхи а сихле деза, хоза вIаштIехьдалакха деза йолаш йолча водопроводех пайда эцара гIулакх.

Доккха балхаш ду вай республике атмосфера фо цIендара, цхьабакъда из болх а сихбе беза. Заводий директорашкара хьадеха деза болхлой унахцIено дикагIа лорар. Царгара хьадеха деза кхерамзлен техника боккъонаш, предприятешкара санитарни хьалаш цар лорадар.

УнахцIено лораяра учреждений, органий, йоах докладчико ше йисте воаллаш, берригача медицински болхлой декхар да, партийни, советски, профсоюзни организацей хьалхлеша а новкъосталца а шоай низ ца кхобеш унахцIено лораяра гIулакх тоадара оарцагI. балар, бахача наха ду медицински гIулакх тоадар, цун культура лаккъар.

* * *

1963 шера дукха профилактически мероприятеш чаккхьъхар Науръски районa медицински учреждениеша, аьлар депутата нов. Магомаева. Дукха лораш ба районе шоай сийлен декхар тоъалца кхоачашдеш. Дукха балхаш даьд медицински учреждениеш шеръяра. Хьалъяьй керда больницаш. Братское яхача юрта общественни хьисапе больницана лаьрхIа хьалдаьд цхьа цIа. Бакъдар аьлча районе тоъал специалисташ бац. Тхона эш лораш, юкъера медицински болхлой. Цу гIулакха новкъостал де деза. Бокъда, деш хIама дац кIаналца хьа. Геттара кегабенна латт цхьайолча моттигашка больницеш хьалъяра болх. Тха районе цхьайолча кердача совхозашка медицински учреждениеш яц, цудукъа оаха дех цу гIулакха сихагIа йоакхо яр. Цхьайолча моттигашка банеш яц. Оаха дех юртбоахама продукташ кхаьен кийчъярен министрагара нов. Слюсаренга, Грозвино отделене начальникагара нов. Сагаевгара, иштта кхычаргара шоай системе хьалъе йолаяь объекташ сихагIа йистехьар.

ЧIоагIа новкъостал ду тхона шефал леладеча 3-ча городской больницо. Цхьабокъда, из гIулакх тесса леледу цхьайолча медицински учреждениеша.

Нов. Магомаева тешал ду районa медицински болхлоша шоашта хьалхашка латта бехктокхаме декхараш толамца кхоачашдергвилаоах.

Къамаьл ду депутата нов. Бувуртанова. Вай партен правительства мел чIоагIа йоакхо ю къахьегамхой унахцIено лораяра, аьлар цо, дика гу Наьсарен районага хьежача а. Нагахьа санна 1960 шера районо къахьегамхой унахцIено лораяра 385 эзар сом хьожадаь хиннадале, 1964 шера хьожадаьд 470 эзар сом. ДIадахача шера хьалъяьй дукха керда медицински пункташ. Къахьегамхошта дика дарба дан а «Армхи» яха санатори. ЧIоагIа новкъостал ду республика медицински учреждениеша. ЦхьоалагIча горбольницерча лораша цхьа шу гаргга ха яьккхар районa, новкъостал деш. Пхи бетта хилар республикански санэпидстанце болхлой, инфекционни лазараш ца хилийтара мааьий деттаеш. Районе болх беш я медицински училище.

ДIахо оратора белгалдаьккхар балхe юкъера кхоачамбоацараш. «Армхи» яхача санаторе дукха помещениеш я тоае езаш. Электроэнерги ца хилар бахьан долаш пайда ца эцаш латт цига дика медицински аппаратура. Районе тоъац медицински кадраш. Ерригача Наьсаре цаI мара поликлиника яц, хIаьта из чубила помещени а геттара ледара я. Кабинеташ тоъац. Оаха дех райцентре цхьаькха больница хьалъяр. Къьастта терко е еза районе хьалъеш латта туберкулезни больница сихагIа йисте яккхара. Дукха ха я цу гIулакха районо деррига ахча дIаделла, цхьабакъда «Сельстрой» геттара ледара бу из болх.

ХIанз дукха учреждениеш я ремонт е езаш. Цудуъха районе хьалъяле еза ремстройконтора. Коммунальни боахама министра нов. Дагаева дош деннад тхона цу гIулакха новкъостал де, бакъда гучадаьна хIама дац. Уж кхоачамбоацараш дIадахара новкъостал дар дех оаха республика Министрай Советагара.

Нов. Бузуртанова мукIарал дир районa яь критика нийса хилара, хIаьта сихагIа кхоачамбоацараш балха юкъера дIадахара махулла къахьегаргда, аьна, тешал а дир.

Наьха унахцIено лораяра дош дувцаш хинна укхал хьалхара сесси хинна 4 шу даьннад, аьлар депутата нов. Мироновас. Цу хана дена дукха хувцамаш хиннад тха балха юкъе. Цо а дувц Шаьла районa больницай балхах, белгалдоах кхоачамбоацараш. Райисполкомо хайра новкъостал дац медицински учреждениешта, лораша. Цудухьа дукха нах хувцалу юрташкарча больницашка. Оцлаш тIара тоаде деза из гIулакх. ДукхагIа йоакхо е еза медицински болхлой. ДикагIа Iалашъе еза юрташкара фельдшерски пункташ: тоъац машинаш, тайп-тайпара молхаш, аппаратура, оборудовани.

Юрта боахама белха дешашка хьажаш санна, аьлар дIахо нов. Миронова, хьежа беза райисполкомий председателаши парткомий секретараши медицински учреждений балхага, царна эшачуга. Берригача кхаллнеха болх бергба бераш дIадала ясленш хIара колхозе, совхозе хьалйойя. ЦIенхаштта тоабе беза санитарно-просветительни болх, дукхагIа материалаш кепо етта еза газеташ тIа, къамаьлаш де деза радио чу гIолла.

Лорашта юкъе эсала лелабу политико-массови болх. Масала, Урус-Мартане 3 бетта цкъа мара болх бац политпросвещене кружоно.

Соакха хиина хьал дац а ца долийташ хIаьвле а оарцагIа довла деза больницаш, лораш, беррига а медицински болхлой доагIарца Iалашбаре.

Депутата нов. Сулаева дийцар Урус-Мартане районa медицински болхлоша даьха толамаш. КIезигдаьд бераштa хула лазараш, иштта тайп-тайпара инфекционни лазараш. ЧIоагIа къахьийгад туберкулез хургдоаца гIулакхаш вIаштIехьдахара а.

Нов. Сулаев мукIарал ду шоашта яь критика нийса хилар. Балха юкъе дукха кхоачамбоацараш хиннад. ЛерттIа чакхдаьккхадац инфекционни лазараш ца хилийтара мааьий деттилга.

Оратора белгалдаьккхар, Урус-Мартане тоъал медицински кадраш ца хилар. Къьастта эш юкъера медицински болхлой. Цу гIулакха шоашта новкъостал дар дех нов. Сулаева. Сухалбе беза хьалъе йолаяь медицински учреждениешта лаьрхIа йола объекташ йистехьара. Больницешта капитальни ремонт яра тIахьожам лоаттабе беза унахцIено лораяра министерства.

Къьастта ала доагIа, йоах оратора, республикански организацешкара хьаухача бригадех. Цар шоай болх гастролерски хьисапе лелабу, хIаьта районера кхоачамбоацараш белгалдаьхи мара, деш вIалла новкъостал дац.

Нов. Сулаева тешал ду унахцIено лораяра болх тоабара районa медицински болхлоша де мел дезар дергхилара.

Трибуна тIа йоал депутат нов. Кодзоева. Цо белгалдаьккхар вай мехка коммунизм хьалъяра Программа кхоачашъеш воаллача советски сага унахцIено лораяр мел сийлен декхар да. Из дика кхета а деш чIоагIа къахьег республика медицински болхлоша, аьлар цо. Дукха гIулакхаш кхоачашдаьд лазараш кIезигдара, уж цIендаь дIадахара. Цхьабакъда, хIанз а дукха кхоачамбоацараш да медицински учреждений балха юкъе. ХIанзалца хьа бокъонца лаьрхIайац 14 шу даланза дола бераш. ТIаккха лерттIа мишта чакхдоахаргда профилактически гIулакхаш? 1964 шера 1 февралe кхачалца йолча хана дIакъайлай 70 фельдшерско-акушерски пункт. Вай республике а кIаллисага бераштa кхача тIелаш йола шурий кухни. Бакъда, цига дIахьожаь средствовш йоаса лелаяц, хIаьта цу балха унахцIено лораяра министерство тIахьожам лоаттабац.

Белгалдаьккха деза къахьегамхой унахцIено лораяра балха райисполкомаша, юртсоветаша лерттIа йоакхо еш ца хилар, къьастта юрташкарчар. Цар бехкенна дукха больницеш яр дIадахача шера доагор, кхачан продукташ ца тоъаш. Цу гIулакха ледара тIахьожам лоаттабу унахцIено лораяра министерства. Геттара эсала латт цамогаш бераштa госпитализаци яра болх, цхьайолча районашка рентгеновски установкаш яц.

Депутата Кодзоевас белгалдаьккхар республике медицински учреждениешта ремонт елген дарбан учреждениеш хьалъеген чIоагIа ледара деттилга. Цу гIулакха 1963 шера дIахийцача рузкъах 80 процентах мара пайда эцанзар. Ледара хьалъю туберкулезни станционараш. Геттара ло хьалъю дарбан учреждениеш «Грозпромстрой» треста.

Шерагара шерага дукхагIа рузкъа яхкеш вай правительства къахьегамхой унахцIено лораяра. УнахцIено лораяра министерство, ерригa медицински учреждениеш, райисполкомаш, юрта советаш декхарийла я цIенаь лазараш дIадахара мехкога къахьега.

Трибуна тIа ве депутат нов. Саницкий. Партен правительства советски наьна унахцIено лораяра оча йоакхонах дувц цо. Медицински болхлой керттера декхар наьха унахцIено лораяр да. Цу даькъе шоашкара хьокхам луш хила еза профсоюзаш. Наьха къахьегам лорабера, кхерамзлен техника тоаяра, законаш тIелха не дара тIехьа тIахьожам лоаттабе беза профсоюзаша. Къахьегамхоша салоIергдола хьалаш дикагIа вIаштIехьдахар духьа профсоюзашка хьаенной санаторешка салоIа цIеноши. Серноводск, Армхиха ши санатори я вай республике. ХIара шера ши эзар сага хул вай санаторешкен салоIача цIеношкен. 1963 шера салоIаш хиннав 20 эзар къахьегамхо. Царадш кIезигагIа хургбац укх шера а.

Профсоюзни организацешa, дIахо дувц нов. Солнико, медицински болхлошца цхьана кхы дIахо а тоабергба из болх. Цо белгалйоах болх кхетамца вIаштIехьбаьккха больницаш.

Цхьабакъда, массанахьа дика а сиха д хьажац лораш. Дукхахча промышленни предприятешка шоай санитарни учреждениеш яц, хIаьта йолчар а лерттIа болх бац, лораш наг-нагахьа мара балха хьабагIац. ДегIа зене йолча химически реагенташца болх беча наха кхачан гIулакх лерттIа вIаштIехьдаккхаре йоакхо е еза, дукхагIа хилийта еза тайп-тайпара дая хIама долаш йола диетически столовеш. Оратора дIахо дувц Грознерча № 1 йолча поликлиника, Урус-Мартана, Наьсарен районий больницай цхьаболча керттерча лораша, медицински болхлоша больничи листаш нийса ца телараx, сиг балхах мукъа йоаккхаш йола экспертиза царцахьа уттенрийх. Дукха кхоачамбоацараш да санаторно-курортни дарба дара йах хьежабеча накъ а.

Къахьегамхой унахцIено лораяра укх тIеххьарча шерашка даькъаш белгалдоах депутата нов. Калашникова. Шоашта тIадиллача гIулакха бехктокхам хета а беш хьинаре хьалъег Грознерча дукхача медицински учреждений коллективаша. Къьастта дика болх бу № 4 городской больница, № 10 йолча горбольница, санитарно-эпидемически станце коллективаша, кхычар а.

Цхьабакъда, кIезига дац кхоачамбоацараш а. Тоъаш дац цамогаш хиина нах Iобахкара эша меттеш, яц берий стоматологически поликлиника, урологически отделени, кхдараш а.

Дукха болхлой ба апохимикатаmца болх беш, цхьабакъда, тха яц царна дарба дара эша лаборатори. Бокъонца йоакхо е еза балха боахкашка а болхлой унахцIено лораяра. Предприятешка хьаелла еза профилакториш, медицински пункташ.

ЦIенхаштта тоабе деза медицински гIишлош хьалъелга а. Цендаь дIадаккха деза больницашта ремонт во елга. Шийи къамаьл чакхдоаллаш нов. Калашникс аьлар:

— Лакхехьарча Совета сессега деха аз берий инфекционни больница хьалъяр сихдалга.

Грозне медицински болхлоша деррига а дергда коммунизм хьалъеш боахка советски нах дегIа унахцIена хилийтара.

Вай партен правительства дешара дешта дукхагIа йоакхо ю къахьегамхой унахцIено лораяра, аьлар депутата нов. Кочиева. Дукха ха йоацаш Грозненски машинаьвкъахошка кхаьчаь керда больница, поликлиника. ХIанз машинаьвкъахошта гIулакх деш я 3 больница, 4 поликлиника. ХIара шера дукхагIа хул больницашкара моттигаш. ХIанз геттара кIезигденнад лазараш. Машинаьвкъе дарбан учреждений беррига болхлой къовсам лоаттабеш ба коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара. Дукха болхлой ба общественни хисоне къахьегаш, кIирандийнахьа къахьегамхошта гIулакх деш. Наха гIулакх дара дикагIйола метод лоархIаш я диспансерни метод. Из къаьйоаллаярах чIоагIа пайда баьнаб лазараш кIезигдара.

ХIанз а медицински учреждений балха юкъе дола кхоачамбоацараш хилара бехке ба цхьадолча боахамий кулгалхой. Цар лерттIа йоакхо яц больницеш доагIара Iалашъяра, уж тоаяра. Къьастта терко е еза инфекционни лазараш долчарна. УнахцIено лораяра Министерство декхарийла я республикерча медицински болхлой цахаддаш йоакхо е.

Грозненски машинаьвкъе партийни, профсоюзни, боахама организацеша, берригача медицински болхлоша тIагIертта къахьегаргда къахьегамхой унахцIено лораяра Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета сессе белгалдаь гIулакхаш толамца кхоачашдара.

Дош лу депутата Лечиевайна. Шаьла районa медицински болхлошта карагIдаьнараш а дийцар цо къьастта белгалбоаккх Шаьла районни больница болх. Дукха нах ба укхаза медицински дешар дешаза. Из гIулакх Iаламате чIоагIа Iатица больница балха. Ши шу даьннад ю Шаьла райбольнице болх бу аьлар цо. Цу юкъагIа 3 керттера лор хувцаденнав. Цудухьа больница шоай хьал тIа я. Укх тIеххьарча шийи шера цхьаккха капитальни ремонт яьнац больницане. Къьасттача низача хьал тIа я поликлиника юкъара отделени, дая хIама кийчду блок. Во вIаштIехьдаьнякхад хилийца Iалашдеьги канализаци. ВIалла а болх беш яц инфекционни отделени, рентгеновский кабинет. Тоъаш дац цамогаш хиина нах Iобахкара эша меттеш. Цхьан кабинете болх бу кхаь лоро. Лорашa лерттIа болх бара эшаш дола хьашташ сага Iалашдац.

ДIахо нов. Лечиевас дувц опасной оатхалаш, чархаш да хилларах больница машинаш болх ца беш латт яхаш. Нийса финансировани яц больницане, доагIаш хиннача ахчах хьа ца луш 30 тад эзар сом. Уж деррига а кхоачамбоацараш тахан цIаьнха а белгалдаха дезацар, нагахьа санна укх шера гIулакх тоалургдолаш хIама гучадаьнна даларе. ХIанз кхоачанхилал кхаьнац тхона медикаменташ. ГIишлой материалашца а кхача эшачо хIаманца а больница Iалашъяра тхона новкъостал эш.

Наьха унахцIено лораяра дешашй дукхагIа йоакхо е наьцай къахьегамхой депутатий Гудермесски горсовета исполком, — йоах депутата Умарова. Укх тIеххьарча хана дикка дегIаеннай районий дарбан профилактически учреждениеш. 330 моттиг йола 4 больница, машинаьвкъе больница, 4 поликлиника, 14 пункта юртара участоки я тха. ТIехь-тIехьагIа дикагIа Iалашъю больницаш оборудованеца, тайп-тайпарча аппаратураца.

ДикагIбарий опыт Iомаярах гоьвал лакхъярах хIара бетта лорашца, медицински болхлошка конференцеш, медицински советаш а. Цига къамаьлаш ду толлашагIа болча специалисташа. 1963 шера деша республикански медицински учреждениешка специализаце хиннав 12 лор, 40 медицински болхлой.

Инфекционни лазараш ца хилийтара, — дувц дIахо нов. Умарова, — чIоагIа терко еш йолаш профилактика елга. Нах бахача цIеношка хулача лекторешка санитарни болх бу медицински болхлоша, радио чу гIолла къамаьлаш ду. ВIашагIъехкай лораш чу боагIаш йола лекторски группаш, Ленина цIерахча машинаьвкъахой клубе болх беш я унахцIено университет.

Цу дерригенешца наьна хIара долеш да балха чIоагIа новкъостале еш республикански организацей новкъосталца мара дIадаха йиш йоацаш дола кхоачамбоацараш. Районе кхоачамхилал бац медицински болхлой, лораш. Тоъаш яц скори помоща машинаш а. Сихде деза дарбан учреждениеш хьалъяь йоахилга.

КАЗАХСКИ ССР. Логинов Иван автоматически управлени йола цуй тамашие дика трактори йийцар КПСС ЦК февральски Пленуме Н. С. Хрущева. ХIанз дукха ха йоацаш «Агроробот» хьаьнча американски инженерой технически уйлал дукха шераш хьалха латт Иртышски алатий совхозе тракторист.

И. Г. Логинова изобретени нах бах ала хала да. хIана аьлча, автоматически лелашага — ца тракторе балха интенсификаци яра дIоагIа да.

ХIанз уж сахьате юрта боахама механизаци, электрификаци яра Казахски Iилма-толлами институтa инженерашцей Iилман болхлошцей цхьана шей автомат дIахо а толеш ва талант йола механизатор.

Сурта тIа: трактор автоматически лелаяра система контактни головка бола тоахаш боахк

Логинов Иван (аьрдеьхьар) электрификаци автоматизаци лаборатори зIамагIа йола Iилман болхло Коринова Владимира.

П. Федорова сурт.
ТАСС фотохроника.

ШУРА ДАЬХЕННА

* * *

ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦАШ ХИЛЧА

ДIАДАХАЧА шера шура йоxкара даькъе доккха декхар тIадисадар Сунженски производствени управлене боахамашта. Паччахьалкхен плаи 87 процент мара кхоачашъяьнзар, дIа ца луш йисар 1,4 эзар тонн гаргга шура а. Эггара дукхагIа тIехьайнсар Орджоникидзе цIерах йола, «Ильича васкеташ» яха, ЦIеча Эскара, Кирова цIерах йола, «Коммунизмага бода никъ» яха колхозаш.

Керда шу доладеннача хьалхарча деношка а дейз производствени управленей колхозий правленешен хIара шурий-товарни фермана хьалха рубежаш оттайир хIара денна йоахаргйолча а паччахьалкхенга йоахаргйолча а шурийна.

Дикка тоалаьд дотта доахан кхоабитец дIададелги.

Дукха ха яалехьа гучабаьхар цунах баьина пайда. Паччахьалкхенга шура йоxкара план укх шера хьалхарча квартале 118 процент кхоачдийр Сунженски производствени управлене боахамаша. Из республике эггара толашагIа бола хьокхам ба.

Башха-дика толамаш хьахад Кирова цIерахча колхоза хьайбаш лелалераша. Управлене боахамашта юкъе хьалхара моттиг лаьцар цар.

Лохе оаха кепа тох цу колхоза председатела нов. Наумова статья.

ХЬАЙБАИ продукци йоxкара соахка декхар тIадисар тха колхоза. Паччахьалкхенна шура дIаялора шера план 86 процент мара кхоачашъяьнзар оаха. Шура яккхараи паччахьалкхенга йоxкарая тхо селлара тIехьадисар 1963 шера хьалхарча квартале дейз юртбоахама производства цу лоархIамерча даькъа оаха йоагIаш йола тарко цаь яр бахьан долаш дар.

Къалъегам во вIашагIбеллабар колхоза шурий-товарни фермашка, зоотехнически учет хийса вIаштIехьъялкхийнар. Доахен бутIа дигарен лаххарен план кхоачашъьнцар.

Шура яккхара Iаьткъар хьайбаш во кхаьба хилар а. Оаха кхоачамхиллал кийчлаьдацар гIожен мошен доакъараш, юкъ-юкъе ца бахьаш бусар барда а. Из бахьан долаш соакхара Iа чакхдоалача хана доакъараш кхыча боахачашкара ийдейза ца доалаш хилар тхо. Цунах а, бакълар аьлча, кхоачам хилацар.

Шурий-товарни фермашта керте латтар шу балха специальни образовани йоацаш бола нах, дукхагIа хана цIенна кхоачашдацар цар шоай балха декхараш.

Фермашкара дояркаши скотникаши кест-кеста хувцалора. Шеко яц, уж долла хIамаш йоаккхача шурийна ца Iаткъа йиш ца хилар.

Соахка шу чакхдоалача хана дейз бокъонца оерцагIъяьлар тха колхоза правлени шурий-товарни фермашкара доарита кхоачамбоацараш дIадаккха вьния. Фермашта керте эттар хьайбаш боахаме болх баь йIаьхий опыт йолаш бола юрта боахама специалисташ.

Укх шера хьалхарча деношка а дейз шура яккхара лакха хьокхамаш дахар дукхъа лаьрхIа социалистически ях йолайир тха колхоза хьайбаш лелалераша. ХIаьта хьалхарча квартале а тIехьа дика толамаш а даьхад.

ДIабахача кхаь бетта колхоза шурий-товарни фермо 390 тонн гаргга шура яьккхар, из дукхха а дукхагIа а хьалхарча квартала планах лаьрхIачул.

ХIанз хIара денна йиъ тонн совгIа шура йоаккх укхаза, вешта аьлча хIара кхоабача Iаттагара 8—9 килограмм.

Тха колхоерча цхьаццаболча хьалха латтача хьайбаш лелалераша кхы а доккхагIа толамаш доах. Масала, доаркас Мальцева Надежда Владимировнас укх шера хьалхарча деношка а дейз шура яккхара фермерча дояркашта юкъе чIоагIа хьалхара моттиг лелай.

ХIанз цо лелабеча 20 Iаттех хIаранегара денна 200 килограмм хIана яккхай аьнна шура йоаккх цо, е хIара Iаттагара 10—11 килограмм.

Дика хьокхамаш да доаркай Сдобникова Евдокий, Газалиева Анний, Колесникова Ксений. Царех хIаране денна хIара Iаттагара 9—10 килограмм хIана яккхоц аьнна шура йоаккх.

Колхоза хьайбаш лелалераша из башха-дика толам баккхара маIаш да доакъарех пайда дикагIа эцаш хилар, доаркашен скотникашен доахана гIулакх дар.

Соахка а йоакхо яьй колхоза къахьегамхоша доакъараш кийчдара. Фермана гонахьарча лаьттанжка доакъарийна хаьрхIа дIайийна хIамаш дика хьийкъар дIадахача шера. Силос лаьттах йоллара план кхоачашийр тха боахамо. Цхьабакъда, цунах кхоачамбаь Iанзар тхо. Iан замалахьа планал совгIа доакъараш хиларо йиш хулийт хьоанал кIезигагIа йоаллаш дола, чана хьисапера, доакъараш хьайбаш кхоабача рациона юкъе кIезигагIа а ухийташ, хьаьнагIа дола моша доакъараш дукхагIа ахийта.

Цудухьа, дIадахача шера силос лаьттах йоллара план кхоачашъьрал совгIа, шекара заводера кхы а 500 тонн свеклах баьккха жом бера оаха. Из бахьан долаш бIаргчача Iанна доакъарел совнагIа, кхы а жом тела йиш хилар доахания. Из башха-дика доакъар 200 тонн гаргга кхы а дисад тха боахаме. Цу тайпара, хьайбаш кхаба оттаеча рациона юкъе хIара Iаттага кхоач 20 килограмм силос, мел беза барда, итт-итт килограмм жома чея. Цу доакъарех кIезиг-дукха концентраташ тох оаха. Цу тайпара биззача бовреме хул детта доахан кхабара оттаяь рацион. ХIаьта цудухьа хьайбаша а диззa хьалу шоашкара доагIар.

Производствени управлене эггара хьалха хьайбашта доакъаращца цхьана карбамид тела болабелар тха шурий-товарни фермера доаркаши скотникаши.

Из маькхера препарат оаха телхар, доахана ши группа къоаста я яь, цхьан группин телача доакъарий рациона юкъе карбамид ахийтарцем воияхезаьба ца ахийтарцел. Ши кIира даьннача гIолла хьахиннараш вIашн нийсдар оаха. Карбамид йиача хIара Iаттагара цхьан килограммага кхоачалца дукхагIа яха даьлар тхо шура, вокх группацарча доахангара йоахачул. Цу тайпара, тхо тайшар, карбамидо шура дукхагIа яхара новкъостал деш хилараь. Цудухьа деррига доахана тела доладелар тхо из. Из бахьан долаш хIара денна кхы тIа а 400—500 килограмм шура яха доладелар тхо.

Оаха белгалдаьккхар цхьацка керда хIама я — искусственни шура кийчъеенга. Искусственни шура теларо йиш хулийт IаьсаштIа тела цIена шура дикка кIезигъе а, хIаьта доача, из паччахьалкхенга дукхагIа йоаий а. Укх шера январь бетта хьалхарча денношка эггара хьалха искусственни шура кийчъе болабелар колхозхой Ершева Анией Володиева Ледаи. Iаьсаша юхьанца во мoлар искусственни шура. ХIаьта цхьадараша вIалла мала а тигацар. Цхьабакъда, тха хьайбаш лелалераша хIаьта а дог дилланзар. КIезиг-кIезига мелаеш искусственни шура мела Iомаде доладелар тхо.

Из кхача цIена гIад а даза буь цар.

Iаьсий искусственни шура мела дахар бахьан долаш цIендаь дIадаьннад тайгашоргашта хула лазараш. Цул совгIа, дуйх а дукхагIа тIадеттадала даьннад: денпез бийсаниех 450—500 грамм.

Искусственни шура кийчъе тела а йолаялехьа колхоза ерригача шурий-товарни ферме Iаьсашта малаеш 500—600 килограмм шура дIайолар, хIаьта хIанз 200 килограмм мара йолац. Цу тайпара, цхьан бетта 9 тонн шура кхою [illegible]

Укх тIеххьарча хана чIоагIа терко ю оаха хьайбаш лелалеча фермана механизации ера. Доахан детта электрически аппаратан а фермерча ерригаш а хIана яц аьнна йолча корпусашка, механизмашца деш да цар чура нхо аралоахаш, муриргашка барда чубеттош ду балхаш, хIаьта цу гIулакхо дикка лохбу шурий центнер яккхарга дIабола мах.

Паччахьалкхенга хьалхарча квартале шура йоxкара план тIеххоачаш а я, тха колхоза хьайбаш лелалераш шоашта каратIахьаннарех кхоачамбаь Iеш бац, нер лаьрхIад шура план дикка тIеххоачашъе.

Н. НАУМОВ,
Сунженски производственни управлене Кирова цIерахча колхоза председатель.

Хьалха латтаращца нийсле

НОЛХОЗИИИ совхозийи фермашкара балхаш чIоагIа сихлу ха я ер. Iенгара а даьха, хьайбаш ереьа доажаде кийчеш ба хьайбаш лелалераш. ДикагIа долча дукхача боахамаша толаме чакхдаьккхар хьайбаш Iаигара доахкаге. Чу а соцадаь хьайбаш мел кхоабаш йолча юкъагIа дикача хьал тIа хилийтар уж А. Шерипова цIерахча колхозе. ГIулакх дика дьад, Iодаь Iаьсий тIера ца доалийташ хьелхедьад. Цудухьа колхоза дика камаькал ньыиай паччахьалкхенга шура йоxкара даькъе. Семилетка яллагIча шера хьалхарча кварталера план 207 процент кхоачашъяьй колхозо.

Иштта толаме Iаигара даьхар хьайбаш «Кавказ» яхача колхоза хьайбаш лелалераша а. Цу боахамерча колхозаша шортта кийчдаьяр массе тайпа доакъар: силос, йол, комбинированни доакъар. Цо колхозага йиш хилийтар паччахьалкхенга шура йоxкара квартальни план 109 процент кхоачашъе.

ХIаьта а Наьсарен производствени управлене дукхача боахамашка Iаиа зашалахь лелара гIулакх хинвад хьайбашца, цудухьа чIоагIа лохъеннай цар продуктивность. Къастта во латт гIулакх «Экажевский» совхоза СурхотIарча отделенешка. Паччахьалкхенна дIа ца луш цу боахамашта тIайисай 374 центнер шура. Из гIулакх иштта лер тIара даьина латташехьа а цу боахамий кулгалхой оарцагIбоалаш бац, хоза хьисап а дьь. хьайбашта ду гIулакх тоадара, шура елсамъяккхара. — Июнь бутт хьахилча дикка шура тIатохаргья тха доахана. йоах цу боахамий кулгалхоша.

Хьайбаш боахамашкара гIулакх сихха тоаде тороиаш йолаш я цига, бокъонца йоакхо а еш, балхах дог а лазаш гIулакх кхетаиьа вIаштIехьдаьккхача «Экажевский» совхоза отделенешкарчарех ергаш дац «Назрановский» совхоза Альти-Юртарча отделенера хьалеш. ХIаьта а чIоагIа бе-башха лел цар балхаш.

Паччахьалкхенга шура йоxкара квартальни план 110 процент кхоачашъяьй Альти-Юртарча отделене, планех йохка езаш хиннача 540 центнера меттел 598 центнер шура ехкай паччахьалкхенга. Денгара, денга дукхагIа ду доахаш шура. Хаддаиза шоай балхаш ба Костоев Хаматхан бригадир волча фермера доаркаш.

Даиман доахани йоакхо а еш, дукхагIа йоаякхеш йолча цIи хезза линача дояркас Барахоева Лемкас кхы а доккхагIа толамаш доах ший балха тIа. Кхоачам ба укх цифрай хьисап дича: ше лелабеча тхьаь Iаттагара укх шера хьалхарча квартале 12348 килограмм шура яьккхай цо, хIаьта шу доладелча дейз хIара кхоабача Iатта лоархIаш 618 килограмм шура яьккхай Барахоева Лемкас.

Соахка хIара кхоабача Iаттагара хьалхарча квартале 531 килограмм шура яьккхяр Лемкас. Соахкарчул 87 килограмм тIадхийтай цо лелалеча доахах хIара Iатто лу шура. Из бокха толам ба!

КIоаргга хьисап а дещ, бокъонца творчески къахьегача цу коллективо сийленца кхоачашду ший декхар, из да къахьегамцара гIулакх коммунистически хилар. Йизза яла а йоагIаш еннай ферма коллективана коммунистически къахьегама коллектива сийлен цIи.

Кхабарга а доярка деча гIулакхага а хьежа хул доахана луш йола шура. Из кышта хилар бокъонца тешввеш хьахьокх доярка Барахоева Лемкас дуцачо.

— Цкъаза дуцаш хоз соне, — йоах цо. — Лемкайна фу хала да, пунгара доахен дика да, яхаш. ЧIоагIа новкъа да сона уж хабараш. Массанена а хоьш ма дий, 1959-ча шера шинараш хьа а ийна аз царех доахай даьлга. Кхидараш мо шинараш мара дацар уж а цхьабакъда, сона хоара царех шурийна дика доахан дара вIалла уж дахка а дахалехьа къахьега дезалга.

— Массанегара дараш санна доацаж дений са цIерахочунгара Мальсагова Лемкайгара, Сагова Дунайгара, Алимжанова ДжарайIатагара, иштта кхычаргара дараш? Цар дукха шура йоакх шоай доахангара.

Бакъ йоах Барахоева Лемкас — тIа-тIа дукхагIа хул Альти-Юртарча отделене шоаш леттача доахангара дукха шура йоакхаш бола дояркаш.

Ерригача коллективо ший деррига хьинар ура а оттадаь творчески къахьегар бахьан долаш баьина толам ба из. Совхка хьалхарча квартале хиннарел 57 етт дукхагIа ба хIанз «Назрановский» совхозе. Соахкарчуа 32473 килограмм дукхагIа я квартале яьккха шура. хIаьта цу даькъе март бетта яьккхар — 17039 килограмм дукхагIа. ХIара Iатто хьалхарча квартале еияа шура 40 килограмм март бетта еннар 26 килограмм дукхагIа я.

ФЕРМА цIеча уголоке хьалтеха доаллача плаката тIа яздаь да е дешаш: «Мехка шортта шура, даьтта хулийтаьга — из вай керттера декхар да, хIаьта укх гаргарча шерашка вай из кхоачаш а дергда».

Наьсарен производствени управлене боахамий массе ферме а хила йиш йолаш да Альти-Юртарча ферма доаркаша санна толаме къахьегнага. Цу дешн эшар аьхха цаI мара дац: ше беча балхах дог а лазаш, из болх тоалубалара яхаш йола уйла дага а лоаттаеш хьаьнаьа къахьегнага, Альти-Юртарча доаркаша санна, «Тахан дукхагIа хьайойя — кхоана дукхагIа долаш хургда», яха дешаш кхоачашдаре тIаккхуваш хуга.

Б. АРЧАКОВ.
М. АЛБОГАЧИЕВ.
(Тха сменнераш).

ШУРА СОВЪЯККХА ЙИШ Я

Урус-Мартана производствени управлене «Горец» совхоза шоллагIча отделене шурий-товарни ферма коллективо кхоачашъяьнц шура яккхара хьалхарча квартала план. Яккха езача 983 центнера меттел яьккхар 512 центнер мара яц.

Хьайбаш лелалерий йиш яр фермерча доахангара йоаккха шура елсамъяккха. Из ха фермa коллективо гуррахье тIалийтар. Кхоачамбаьла Iалашдаьйдацар доакъар. ХIаьта доладоа яхом бензар. ХIара доаркa, скотника шоашта бакъахьа хетача тайпара лора доакъар. Из ферма юхе хьетIаоаргага хьожжа цхьадолча деношка геттара дукха а хIаьта цхьайолча хана кIезига а телар хьайбашта. Из бахьан долаш хьалуш бола пайда кIезигагIа а болаш дукха доакъар векха доалар. Ферма балхаш дика доацалга тоашшехьа цу гIулакха сиг оарцагIа валазар. Iа чакхдалалехьа доакъар доацаш бисар хьайбаш лелалераш.

Цул тIехьагIа, кхы да хIама а доацаш, телла лаьттача силосаца кхаьбад доахан. ХIанз а лоаллахa уллача «Красноармейский» совхоза цхьоалагIча отделенера ца еча силос йоацаш дус доахан.

Совхоза сортоучастке дика ча да. Из доахана йоагIача беса тийлача цо хьайбаш лелалераш боккха пайда хургбар. ХIаьта цигара кулгалхой цу гIулакха лертIа терко еш бац.

Хьайбашта кхоачамбаьла барда бац. Барда тIаоза аьнна ферма тIачIоагIъяь шин автомашина я. Цу машинаша дийнахьа ворхI-бархI рейс а ечча ераш яц ши-кхо рейс мара. Вокх хана уж миччахьа хул яц, царна тIахьожам лоаттабиц отделене, ферма кулгалхоша. Миччахьа баха шоай лоIамах ба шоферех.

Тха хьалашка зоотехнически бокъонех йоагIача тайпара карбамид телаш хилча хIара фуражни Iатто дийнахьа бусси луш йола шура 500 — 600 грамм тIаккетаргьяр, йоах ферма зоотехника Асхабов Гусама. Из даима доахана хьалхийтара оаш дахр фуд аьлча хьалла хIама долаш вац Асхабов.

Ферме цаI доярка яц шура яккхара квартальни план кхоачашъяь а. Эггара дукхагIа яьккхача Татарханова Iайнас а хIара кхоабача Iаттагара 239 килограмм мара шура яьккхац. Планах йоагIачул 120 килограмм чулахьа я из. Укх шера саина во хинайац тха гIулакхаш, ялан дуй дукхача хана дейз цига болх беча доаркаш. Исаевс.

Цудухьа ба цига центнер шурийга дIабоаIа мах селла лакха. Пайнах 14 сом мара доацача уж 24 сомаш совбаьяаб.

Фермерча доаркашта дIадоазийтац керда декхараш. ДукхагIа йолча доаркашта хац декале, бетта, квартала шоай мел шура яккха ея. Цу хаттара йоий дала магадзар кхиметтIа ферма бригадира Хатуев Хьакеиг зоотехника Асхабовай.

З. ГЕЛИСХАНОВ.

Азербайджански ССР. ДукхагIа хана массеха шу доахка керда химически соединени Iилмахочун лабораторегара производствага дIаххоача ккъа. ЗIамигача лабораторе реакторе дика чакхйоалаш йола процесс промышленни установке толлам беча хана ца мегаш хул дукхаза а. ТIаккха дикагIа йола технологически режим лехаш йIаьхха ханаш йолалу. Эггара толашагIа яр порaеча юкъе дукхаза а хушалу температура, давлени, катализатораш, царна тарьеш йола вIемаш.

СиагIа кхоачашде йиш яй из декхар? Я — йоа лу кибернетико. Технически кибернетика йоккхагIа йолча разделех цаI я оптимальни процессий автоматически оптимизаци оалаш йолчун теорен.

Математически моделей методах пайда а эцаш, Азербайджана Iилмай Академе вычислительни центра болхлочо белгалдаьхар этилен Iеттадайтаргдола — пластмассаши синтетически каучуки хьаара яха ахпродукт йоакхаргйола оптимальни хьалаш. Цо управленей система оттаяь Iомаеш йола процесс хьахьокхаш йолча электронни ши машинага дIахьа елар. Машинаша 20 минута кхоачашдир декхар. Кибернетика новкъостало йиш хилийтар процессана цкъа ахпромышленни хьисапе дейз дикка тоххамаш де ца дезаш, юкъе дита.

Мехкдаьтта химически кибернетикa бу болх кхы тIа а шербеш я Азербайджана Iилмай Академе вычислительни центр. ХIанз вычислительни центра цхьан лаборатореш йоллой физико-математически Iилмай кандидата К. Ширинова кулгалца «Нефтехимавтомат» яхача института болхлоша цхьана каталитически крекинга процесс математически дIаязъе болабеннаб. Из болх чакхбаьккхачул тIехьагIа Азербайджанерча цхьан мехкдаьтта химически производствана лоаттаеча управлене автоматизаци яра методика оттаергья.

Сурта тIа: вычислительни центра цхьан зале.

Ю. Рахмав сурт.
ТАСС фотохроника.

ЯЛАТ ХЬУВКЪАДЕРГДА

Бокъонца бIаьсти яьнналга хьахойташ ца оацаш деннен буси тракторий таташ да Наурски производствени управлене Ленина цIерахча колхоза кхашка. Юхьанца дейз дика а сиха а дIаболабир кхашкара болх колхоза механизатораша. ВIаши социалистически ях а йоаржаь тIагIертта къовсам лоаттабу цар аьхача лаьтташ тIа тIоадал хIакъоьлара. БархI-ийс агрегат яр кхашке мекка боаккхаш. Денна 140—160 процент кхоачашйора смени нормаш хIара тракторни агрегато. Лоаццача хана 1800 гектара тIа тIоадал дIахъоала вIаштIехьдаьлар колхозе.

ЧIоагIа Iаьткъад кхашкарча балхашта хIанзалце дийяха догIаш. ХIанз хоза ух деноцц, ханах бизза пайда эдаргболча тайпара болх вIаштIехьа а баьккха 212 гектара тIа дIайийнай горох. Дика къахьегарах белгалбаьннаб трактористаш Солмышкин Иван, Гладилин Николай, кхыбараш.

Укх шера лакха хьувкъам хьалкхебара дика лард еллай колхозе. Февралеи мартен шин бетта аммиачни селитраца суперфосфатаца подкормка яьй гуракьа 1500 гектара тIа дIадийнача ялташта.

1735 гектар лаьтта да боахаме хин деха йиш йолаш. ХIаьта 350 гектара тIа хIанзале а хий диллад. ДIахо а дIахьош да хий дуллилга. Хиш дехкача лаьттаех 500 гектара тIа хьажкIаш дIае а хIара гектара тIара 45 центнер чуэца а лерхI колхоза механизатораша. Из сийлеица кхоачашдара механизированни звенош вIашагIъеккхай укхаза, царех цхьан звенос В. Первицка балха методах къахьегаргда, хIаьта хIара гектара тIера 65—75 центнер хьажкIаш а йоахаргья.

Ах. ПЛИЕВ.

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

Шаьла производствени управлене «Гудермесский» совхозе эггара дикагIа лоархIаш я в. Вайдакова комплекски бригада. Укх шера бригада лаьрхIад хIара гектара тIа 20 центнер кIа, 20 центнер мукх, 250 центнер шекара саекла ккее.

Хьувкъам бахьан долаш лоаттабеча къовсама хоаламболлаш дола деноц хьатIаэттад хIанз — бIаьстан юхье хIамаш дIаюв ха, хIаьта уж дIаеле хьалагIа дика кийч а даь Iодилла дезаш лаьтта а да.

Бригада берригача членаша, цхьоалгIча мел сийна къахьегама вахте а этта, хIанз кхашкара деррига балхаш дика чакхдоак.

Зяба тIа сихача темпашца маккаш доах трактористаша Денисов Николаен Чяжиков Семенен. 600 гектар долча зяба аьхача дерригача лаьтта тIоадал соцаеш ду балхаш чакхдаьннад хIана.

Горох дIае къоастадаьча лаьттан участке сихденна дех хIамаш дIаера балхаш. Из болх хьокхаме бу трактористаша Цымбал Петровен Слюсарев Иванен, сеяльщикаша Маслов Анатолен Кадацкий Валентинен.

Гуйран-Iан замалахьа цу бригада коллективо гуракьа 1100 гектар совгIа долча лаьтта дIайийнача культурашта суперфосфатаца подкормка йир хIара гектара тIа шишша центнер а йолаш. Шекара свекла дIаоергйолча лаьтта хIара гектара тIа йиъ-йиъ центнер а йолаш минеральни удобренеш тайсай. Цул совгIа, хьажкIаши шекара свеклан дIаюргйолча участкашка дикка дIадихьад 2500 тонн совгIа шираданна кхо. Уж культураш дIаюоча хана фу дIатассарца цхьана цига кхы а минеральни удобренеш а тоасаргья.

БIаьстан балхаш доладелача укх сихача деношка диззача хьинарца къахьегаш ба бригада берригa членаш. Механизатораштa лаьрхIа укхаза хьалъяьй башха-дика стан, хIаьта цига я царна юкъара кхача кийчбеш йола кухни а. Механизатораша царгIатта салоIаргдолаш дика сийрда цIа да, хан-ханнахьа керда газеташ, журналаш, юртбоахама брошюраш чудоагIаш йола «красни уголок» а. Бригада коллективо кхай тIарча стане арайоах «Къахьегама листоки», «Молния» яха листоки.

К. АРЗИЕВ.

КЕРДАЧА МЕТОДАХ

Укх шера М. Цымбамаш. Ф. Нутрецоваха, Я. Ситаловаха латташ йолча тха звенос лаьрхIад нов. В. Первицке методах 200 гектар хьажкIаш кхее. Оаха тIайийна декхар да хIара гектара тIара 45 центнер фуильяьха хьажкIаш чуэца. Из хургья планал совгIа 15 центнер.

Декхар этта деце а низи хьинари яхолерг дец из кхоачашдара. Хьогге а дIаболабьб оаха бокха хьувкъам кхебара къовсам. Дерригача лаьтта 1200 тонн шардаьнна кхои 450 центнер суперфосфати тессай. Цул совгIа хьажкIаш дIайийначул тIехьагIа хьалхарех шозлагIен культивацеш ечa хана гектара цхьаьца центнер кхоачийташ аммиачни селитраца подкормка ертья. Химикаташ [illegible] оасаращца къовсаш лоаттабергба. Тха звенона тIачIоагIдаь лаьтта хиш дехкаш да. ХIанз тха звено хьажкIаш дIаелехьа хий дилла кийче еш я.

И. СИТАЛОВ,
Шелковски производствени управлене Ленина цIерахча колхоза звеновод.

«КОМСОМОЛЬСКИ ПРОЖЕКТОР» БОЛХ БЕШ Я

Карабулакски газобензинови завод сихагIа болх бе йолаваийтар боккхача лоархIаме хилар кхета а деш, СМУ-10 къоначa гIишлонхоша шоай деррига низаш тIадахийтаь республика лоархIамера химически объект толаме хьалъяь яккхара.

СМУ-10 комсомольцаша февраль бетта завода гIишлоне вIашагIъеллар комсомолец Халухоев керте латта «Комсомольски прожектор» яха заводской штаб. «КП» штаба юкъевоагIа СМУ-10 комсомольски организаце секретарь вола мастер Ш. Дашаев, комсомолка Л. Епринцева, комсомольцаш Б. Попов, М. Кеасакова, кхыбараш — ерригаш а ворхI саг.

Шоай общественни болх дIаболабеча хьалхарча деношка а дейз къоначa контролераша теркалдир гIишлонхой материалаш ца во Iалашбеш хилар. Кхаь секцех латта КЛ—1 колоннай градирен вIашагIйоллара хиланза яргйоаца колоннаш кийтъе аьнна соахке октябрь бетта СМУ-10 гIишлонхоша заказ делар Грозненски аьшкабетонни заводага. Цо хоиш долча бахьанех кхоачаш ца деш укх шера январь беттага кхаччалца гоадир заказ заводчанаша. Из къовсамера доиш къоастаде лаьрхIар къоначa контролераша. Газобензиновн завод хьалъеш болча гIишлонхошта уж колоннаш хIанз мел чIоагIа эш, уж колоннаш хаийнахьа дIа ца хкачар СМУ-10 гIишлонхошта мел доккхий зенаш хуа мадарра дуйцаш а сихагIа из заказ кхоачашдар дехаш а письмо яздир цар аьшкабетонни завода хагирхошка. СМУ-10 къоначa контролераша даь декхар геттара раьза а лаьца хьаллаьъяр аьшкабетонни завода комсомольцашен кагирхошен. КIира далалехьа кийча а яь, гIишлонхошта дIаяьийтар уж колоннаш.

Юкъхьанцарча толамаша дехал ураоттадир комсомольцийн. Цунна тIеххьа гIишлоне шоай хьалхара рейд йир къоначa контролераша. Цо новкъостал дир царна гIишло материалашца Iалашъеча а къахьегама дисциплина хьакъехьа а доккхий кхоачамбоацараш гучадахара. Рейдо оттаяча материалашца кийчъяь яр «Комсомольски прожектора» заводской штаба витрина. Къахетам боацаш кортака йоа лодираьта, бола тIерабувлараьта, къахьегама дисциплина телхаераьта, брак ераьта. Къоначa контролераша чакхдаьха гIулакхаш бахьан долаш дикка тоабелар къоначa гIишлонхой болх.

Масала, цул тIехьагIа дена кхи картех лоазапар заводе лочкъораш дIадаьлар, болхлой къахьегама дисциплина тоаелар. ДIахо керда формах болх бе болабелар къона контролераш. Юкъ-юкъе еча рейдашта меттел цар лаьрхIар хIара денна тIахьожам лоаттабергболаш «Комсомольски прожектора» штаба цхьаццa членага къаьст-къаьста участкаш дIаяла. Ше геттара дикка хилар хьахьёкхар балха цу формо. ХIанз «Комсомольски прожектора» заводской штабага хоадлаьа хоамаш ду къоначa контролераша. Цу [illegible] дуцаш йола кхоачамбоацараш дIадахара де дезар ду штабо, хIаьта, нагахьа саина геттара лер тIера даьнна хIамаш гучадаьнна моттиг хилча, уж дуц «Комсомольски прожектора» заводской штаба витрина тIа.

«КП» заводской штабаца цхьана газобензиновой завод хьалъеча тIахьожам лоаттабу «КП» зональни штабо а. Укх тIеххьарча хана ши рейд яь цо. Хьалхара рейд еча хана уж хьежар газобензинови завод гIишлой материалашца Iалаш ма хиннта ю. ШоалагIа яьча рейдо гучадаьхар газобензинови завод хьалъелга во лелара бахьанаш. Рейда материалех завод хьалъяра болх тоабара де дезар дир завода кулгалхоша.

ХIанз къоначa контролерий балха тIа дика буцзамаш тоссаденнад гIишлонна оборудованни материалаш кхухьийтача «Красный молот», яхе, Шалинский аьшкабетонни заводаш санна йолча предприятешца.

Цхьабакъда, къоначa контролерий балха тIа хIанз а кхоачамбоацараш дукха да. Цун бахьанаш сенах латт аьлча, уж латт, штаб ше хIанз а къона хилараь. Цун дукхагIа болча членаша «Комсомольски прожектора» юкъе болх дуккхьашха беш хиларах. Цул а совнагIа, кхоачамбоацараш хилара бахьан да къоначa контролерашта хIана а партийни организацегахьара, СМУ-10 тIахьожама гIо деча группагахьара, «КП» зональни штабагахьара новкъостал кIезига хилар. Беш селлара дукха болх боллашехьа а, ций къаьстта цхьа моттиг йолаш яц «Комсомольски прожектора» штаб.

СМУ-10 къоначa контролераша дIаболабаьча тайпара шоай болх дIачакх а боаккхе, цунна партийни организаце хьара эшшаш дола новкъостал а хуле, шеко йоацаш аха йиш я газобензиновн завод хьалъеча комсомольски тIахьожам лоаттабелга Iалашдара СМУ-10 комсомольцашен хагирхошен тIайийца декхараш кхоачашдергда аьнна.

А. ПЕНЬКОВ,
ВЛКСМ Наьсарен промышленно-производственни комитета секретарь.

Iилмнера техникерен кердадаьраш

АМУ-ДАРЬЯ ТIАРА ГИГАНТ

Яьссача аренашкара IажаргIа гIоьмараш Аму-Дарьяй баьде IажаргIча хиша вIашагIъуьв готтача Дуль-Дуле: укказа, хи йисте, вежарашка йолча Туркменен Узбекистанен республикай доззонаш вIашагIкхеттача, лоадаме юкъ юкъе ца йолаш айкха вIашагIкхет Каракумн Кзыл-кумн. Гаьннара, ткъо-ткъаь итт километр гаьнара, бIаргагу шаьрача ера лакхя урегIдахь датIе керда тиллача тIаь гIоьраш.

Евроазиатски материке доккхагIнарех дола хьалъулла тIий тиллад шерача хи тIа гIолла газопровода турбаш тIехъяхар духьа. ТIаь тIа гIолла дIаяхкаьй метр шера йола шолха турбаш. Город Бухарай районера цу турбаш чу гIолла Магнитогорска, Нижни Тагила, Челябинска, Свердловска заводашка а чуIеча цIеношка а гIоргья газ.

«Проектсталь конструкция» яхача Московски проектни института болхлой коллективо, проекта автор Эммануил Слоним керте а волаш, чIоагIалца белгалйоалаш йола башха-дика конструкция дагальцар. Керттера лоархIамаш электронно-вычислительни машинаша дир проектировщикаша.

Чхарий шуьваш тIа, аму-дарьински хьерсама эггара готтагIа ярех йолча цхьея моттиге, кховзткъа метр лакхе гIоьраш урегIдегIар. Царна тIагIолла, цхьан берда тIера вокх берда тIа тессар вокхI бIаь метр бIаьха болата муш. Цу формехь тIехтоссабелла хьалъулл кхо бIаьк ехткъеи итт метр дIоахал дола, болата мушех баь гIирс. Цуь шорал — бархI метр.

Башха-хозача, сигала гIолла тиллад аьнна хеталуш долча тIаь дозал газопроводни линешца цхьана ээар тоня гаргга да. Амударьински гиганта новкъа дап шаьрача эра хьекхаш дола чIоагIа мнхаш: аьшка мушех чьна цхьатаррарча шин фермо хьалльаца лоаттаду из.

Укх деношка кердача гIирса тохкам баь баьннаб Московски автодорожни института инженераш. Погода «аьттув» болаш, ера тохкам бераштa: метеорологаша баьча хоамах, миха сухал байтта — ткъеста метрга дIакхоачар.

ТIаь тIа дIатIеньлар етта йола пхьайтта турбовоз. Царех хIерана дозал ткъаь кхойтта тоня дар. Нийсача приборашца аьча бустамаша бакъдир, керда гIирс массе оагIорахьара дика хилар: эксплуатаце дахийта дIакийцал тIий...

ХIанз тIаьна гаьна йоацаш хьалъеш латташ компрессорни станци а газопровода эксплуатационникашта лаьрхIа чуIе цIеноаш а латт. Мехка карта тIа баьлар цхьаьнка гIоаг — цо хоамбир Среднии Азе керда поселок хьалъоттарах.

Аркадий СИМОНЯН
АПН корреспондент.

ГАЗАЦА БОЛХ БЕШ Я ТУРБИНА

ДУНЕН ТIА ЭГГАРА НИЗ БОЛАШАГIА ЙОЛА ГАЗОТУРБИННИ УСТАНОВКА

Нагахьа сана цу Харьковски электростанце машинин зале хьо дIачуваьлча, цу чура корадергдац хьона е Iы йоаккха аьрч а, е доагор кийчдеш дIачутелаш йола чоалханера устройстваш а. Укхаза болх беш я дунен тIа эггара низ болашагIа йола. Харьковски турбинни завода конструкторий проектах хьалъяь 50 эзар киловатт низ болаш йола газови турбина ГТУ-50.

Газотурбинни установка хьаьрваш — конструкторашн турбостроителашн — агрегате тIахьожам лоаттабеча пульте латт, цуна тохкамбеча а низ вIаштIехьйоаккхача а кулгалдеш ба.

Харьковски турбинни заводе хIана проект оттеш латт кердача агрегата — 200 эзар киловатт низ болаш йолча комбинированни Iанаригазотурбинни установкана. Iанара установка низ 150 эзар киловатт хургба, хIаьта газовойчун — 50 эзар. Къаьстта агрегат сана а болх булургболаш я газови турбина.

Гой АПН корреспондентага фу дийцар турбинни завода керттерча конструктора, Украински ССР Iилмай Академе член-корреспондента, Социалистически Къахьегама Турпала Шубенко-Шубина Леонида:

— Газови турбинаш электростанцешта йолча двигателий эггара прогрессивнегIа дола тайпа да. Царна эшац чоалханера оборудовани, цхьабакъда, газови турбинашка Iанаратурбинни установкай йоаца цхьаьнха совленаш а я. Тха заводе хьаьнй 50 эзар киловатт низ бола газови турбина, хIаьта Советски Союза йоккха энергетика дегIайовлаяра эш 100 а 500 а эзар киловатт низ бола турбинаш. 100 эзар киловатт низ болаш йола, незамиссел низ болча Iанара низаца болх беча установкашца къувсалургдола газови турбинаш хьаеш хилча, юкъ хьаннара температура 800 градус йолча газах пайда ца безаргбар. ХIаьта турбина низ 200—300 эзар киловаттага кхоачаш лакхбеш хилча, газа температура 1200 — 1400 градусага кхоачаш ейо езаргьяр.

ЙIовхалца болх беча йоккхийча электростанцешка газови турбинех пайда эцаргба эггара хьалха пиковн оалаш йолча, лоацаца ханна кхы тIа а энергетически низ бакхха йиш хулийташ йолча установкашта меттел.

Дьча лоархIамаша хьахьокх 200 эзар киловатт низ болча Iанарагазови установко, комбинированни цикле болх а беш, хетаргахьа бархI процент хилал довгор кходергхилар, нагахьа сана массаларча йIовхалца болх беча станцешца из нийсйича. Из кIезига дац, нагахьа сана Советски Союза ерригача энергетически балансе йIовхалца болх беча станцей удельни дозал тоъал доккха хилара лоархIам бича.

Николай НЕСВИТЕНКО,
АПН корреспондент.

«Электротяжмаш» яхача Харьковски заводе хьеещ я ТГВ-500 яха эзар киловатт низ бола турбогенератор. Из низ кхоачамба миллион саг ваха йоккха промышленни город электроэнергеца Iалашъяра.

Кердача машина чу эггара хьалха дIадоладаьд ротори статори хица шелъелга, хIаьта цо дикка кIезигду дIадода металли электроизоляционни материалаши. Масала, дIадода электротехнически болат 25 процент кIезигду, цIаста — 64 процент, изоляционни материалаш — шоззa. Йоккхалгеи йозалгеи диллача ТГВ-300 яхача серийни трубогенераторал лоадама дIама эргаш яц керда машин.

ТГВ-500 яхача турбогенератора проект оттаеча хана пайда ийцаче кердача технически решенеша (хица шелъяр, аттача яьккха ротора корпуса конструкци) йиш хулийт ТГВ-500 ларда тIа 800 эзар а кхыметтел миллион а киловатт низ бола машинаш хьае. 800 эзар киловатт низ болча турбогенератора проект хIанзле оттае йолаьй.

Сурта тIа: сварочно-заготовительни цехе хьаеш латта ТГВ-500 статора корпус.

М. Тура сурт. АПН.

ДЕШАРХОЙ—БАЬЧЧА ДЕНОШКА

Сатийна Iеш бац укх деношка Грознерча № 21 йолча юкъерча школа хьехархой а дешархой а. Владимир Ильич Ленин вайча денна сийденца вакъа бахара кийчо еш ба уж. ХIанз школе дIахьош да ленински дешараш. Дика вIаштIехьа ьаккхай школе Ленина музей.

Къаьстта сакъердам болаш, дешархоша безамца ладувгIаш я музея классашка гIолла еш йола экскурсеш. Дукха веза лоаерча класса дешархошта Ильича бера ха ювцаш вола школьни музея экскурсовод 6 «б» класса дешархо Тоньвогов Боря. В. И. Ленина революционни шераш дувц экскурсовода 11 «а» класса дешархочо В. Устинова.

Йоккха а дукха эксплонаташ йолаш а я школгра Ленина музай. Из вIашагIйоллара чIоагIа къахьийтад дешархоша а хьехархоша а. Шоай класса кулгалкочуша Н. Г. Сехниевайца 5 «а» класса дешархоша Ленинах йола дукха стихаш гулъяьй. Цу гIулакха юстара Iеш бацар М. Н. Ткаченко кулгалхо йола 5 «б» класса дешархой а — цар кийчйир экспонаташ.

Дукха сакъердамаш хургда школе Ленин ваьча денна хетадаь. Масала, укх деношка школе Ленина вахарах конференци хургья. Цига комсомоле дIаэцаргба школа дикагIа бола пионераш.

Ер четверть йоаллуш № 21 йолча школа дешархоша дош делар цхьанкха тIехьавуса дешархо из хилийтара тIехьа къовсам лоаттабе.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

Москва. 1962 шера Нови Черемушка духхьашха хьакилар экспериментальни гIишлоний 10-гIа квартал аьнна цIи тилла гIишлой площадка. Цу дIаяхача хана укказа кердача проектех хьал а дaь, тохкамбаь а даьнна, массакахьа хьалде мога а даь чакхдаьннад дукха чуIе цIеноши культурно-бытовой учреждений зданеши.

10-ча квартале хьалдаьрашта юкъера кхычаьа а дукха хьалде могадаьрех да «МГ-300» яхача серех дола 5-зза вIаштIардаь крупнопанельни цIа, 12-зза вIаштIардаь башенни хьесапера крупноблочни цIа (цхьан Москве хьалдергда уж тайпа 100 цIенош), 5-зза вIаштIардаь кIезига дезал болчея цхьаь болчея граждаенашта лаьрхIа даь 1 сага а 2 сага а квартираш йола цIенош, 280 сага моттиг а йолаш берий беша лаьрхIа хьалъяь типови крупнопанельни здани.

ХIанз укказа хьалъяь йоалаш латт столице эггара хьалха хьалъеш йола 960 дешархочоа лаьрхIа типови школа. Цхьан ханна хьалдеш латт Нови Черемушкашка тохкамбаь даьначул тIехьагIа тайп-тайпарча моттигашка хьалдергдолаш дола дукхаза вIаштIардаь каркасно-панельни чуIе цIенош.

10-ча экспериментальни квартале, гIишлонхой цу лабораторе, хьалдеш дола цIенош Московски типовни экспериментальни проектировани института коллективо оттаьча проектех хьалдеш да.

Сурта тIа: Нови Черемушкашка 10-ча экспериментальни квартале хьалдеш латта чуIе цIеноши кхийола зданеши.

Н. Грановске сурт.
ТАСС фотохроника.

ХЬАЛХА ЛАТТА ГIИШЛОНХОЙ

Социалистически декхарат а семилетка ялхлагIча шера плана а ханал хьалхе кхоачашъяра беррига низ тIабахийта къахьегаш я СМУ-8 Демина Ивана кулгалдеча гIишлошъеча участка коллектив. Март бетта а квартала а план толанца кхоачашъяьй участка болхлоша.

Укх шера хьалде деза коллектива 48 квартира йола 6 цIан 132 квартира йола диъ цIан. 126 моттиг йола берий беш, 40 квартира йола цхьа цIа, керда тика. Уж декхараш кхоачашдара яхье яьнна къахьегаш я участка бригадаш.

Дикача толамашца наькъа болх СМУ къахьегамхой ЦхьоагIча майна. Цу дезача цIей сийна укх деношка хьал а дaь наха чухоаша дIаденнад гIишлонхоша 240 квартира йола 5 цIа. ПланахлаьрхIачул дукха хьалха хьалдергда оаха вож юхедиса цIенош а, йоах участка начальника Демин Ивана. Къаьстта дика къахьегарца белгалъяьнна я вож. Никишина бригада, А. Титовен А. Прошкиен кулгалду каменщикийн штукатурийн ши бригада, иштта кхыраш.

Б. МАГОМЕДОВ.

Нийсача наькъ тIара доахалургдац

* * *

БАКЪДАРАЩА КЪОВСАЛУРГДАЦ МЕТТКIАЬЛЕШТА

КПСС ЦК февральски Пленуме дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабар духьа вай парте лоаттабеча къовсама хьакъехьа М. А. Суслова аьча докладон цу денах лаьна Пленумо баьча сошамоч дукха уйлаша хIамаши дагадоссадаьд вайна, советски коммунисташта. Вайна хоьра, марксизма-ленинизма принципашта тешаме йола вай парте дукха хана дениз хьалхашка этта халонаш дIайоахаргйола, КПК кулгалхошца барт вIашагIа ца кхеташ дола гIулакхаш дIадоахаргдола наькъаш лийхалга. Советски нах тешаш бар, дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабара гIулакха китайски кулгалхоша нийса гIулакхаш дергхиларга.

Цхьабакъда, КПСС-а духьалара шоай меттIаьлеш кхы а дукхагIа сиздаьд китайски кулгалхоша. хIаьта деррига вай халкъ пуьна разьа ца хилар нийса а да. ХIара советски саго йиза а ерригa а хьаллоац КПК кулгалхой идейни наькъ тIара балаон барт эгIабеш дола цар гIулакхаши гучадаха аьнна

КПСС ЦК Пленумо аь решени.

Со специальностах инженер ва, хIаьта 1958—1960 шерашка Китае болх беш а хиннав. Советски специалисташа новкъостал дора заводаш, электростанцеш хьалъе, оборудовани вIашагIйолла, китайски инженерашта болхлоштен дIателар опыт, вежарашца сайна царца дагабуьлар. Сога хIанз а долаш да воашта болча аьттон дукха доацаш вай царна завод хьалъярах, специалисташ кийчберах баркал оалаш дола адрес.

ХIаьта тахан КПК кулгалхоша цIогIарч детт Советски Союзо Китайна новкъостал даьдаи промышленность хьаяра, йхаш, кхыметтел шоай мехка оаха яьккха ха китайски халкъа йицъяйта гIерт уж, советски машинаш тIара маркаш дIайоахийт. Маркаш-м бакълар аьча, дIайоахалургьи, цхьабакъда, тамаш я, шоашца оагIув оагIох а теха технически прогрессага, Китае доацаш хинна промышленноста бIарча доакъош хьадарта бода наькъ буллаш хинараш китайски къахьегамхошта бицбара по новкъостал дойя. Бакъдаращца къувсалургдац метткIаьлешка!

С. БОГАТЫРЕВ,
КПСС город Казанерча Кировски райкома секретарь.
8 апрель (ТАСС).

СИХА БИЦБЕННАБ

1956 шера Китае вар со. Шин бутт гаргга ха яьккхар аз мехка гIолла лелаш, хIаьта со дIа мел кхаьчача со теш вар, шийна болча аьттон духьа доацаш, вежарашха дола новкъостал вай паччахьаликхено китайски халкъа деш хиина хилара. Китаи массе миIнигe болх беш бар йоккха квалификаци йола специалисташ. Цар кулгалца хьалйора заводаши фабрикаши, хий декха канелаш доахар, тIаьш теккар, наькъаш деххар. Iилманиен техникан кердада карагIдаьнараш, толашагIа йола машиний образецаш дIателар оаха китайски доттагIашта. Цкъа сана дукхаза а хозар сона цу хана китайски къахьегамхошкара цар советски халкъа, вай партенен правительстванен, Н. С. Хрущева баркал яхаш дола дешаш.

ХIана сона дагахьа новкъа долаш е эгIазвуташ а да барт эгIабеш долча китайски кулгалхой гIулакхех тIа-тIа дукхагIа хьахоа бакъдараш. Сона хьахоз цар харцо, бIаргагу цар ценизм. Советски халкъо Китайна мел даь дика гIулакхаш диц а даь, пекински кулгалхоша денгара хи массаза доал доацар дувц вай ленински партех. Цхьабакъда, харцо юецилга низ боккха хилар дац, цун маIан да низ ца хилар, харцоний наькъо халкъа хьашташ дохкарга вуг.

Барт эгIабеш долча китайски неотроцкистий гIулакхаша эггара хьалхарча аргIанна зе ду китайски халкъа, дIахьалхашкахьа дола из сецаду, хIаьта кхыметтел цул дохкагIкар а ду — тIехьашка доах из.

ХIаьта вай Даьхенах, вай партех аьча, мотт беттараш мелла чIоагIа гIерте а, — моллагIча «революционни» лозунгашта кIал уж хьулалойя а, — цунцара деррига дунен къахьегамхой безамн тешами лаьгIбергбац цар. Советски Союзи цун Коммунистически партис хила а хинвай, я а я, хург а я прогрессага, машарга, доттагIалга, ирзага — коммунизмага долхача адамашта хьалха наькъ сийрдабаьккха болар.

Сабит МУКАНОВ,
казахски писатель.
Алма-Ата, 8 апрель.

*

Неотроцкизма позицера

Энжел. шоай оппонентий политически теоретически положенеш харцадаьяхар, харцо ювцар, Iехавар — из я КПСС-аца кхыча вежарашка йолча коммунистически партешца а лоаттабеча къовсаме КПК кулгалхоша юкъейоахача приемий гаьнна йизза йоаца перечень.

Вайна, советски коммунисташта, йовзаш я уж приемаши методаши цар лехьаеш йола арсенал. Вай нийсденнад царца троцкизмана духьала къовсам лоаттабеча хана. Цхьаккха средство дегаза хетацар троцкисташта вай парте ленински политикана духьала шоаш лувча хана. Цу гIулакхa троцкистел тIехбаьннаб китайски кулгалхой.

Идеологически атакай беррига низ дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама тIаберзабаьб цар. Китайски пропагандисташта цу тайпара «кIома» дешаш корадагIац кхыметтел империалисташтен цар политиканех духьала ала а. Укказа тоъал юхаоалуш ба уж.

Коммунистически партешта юкъе хила дезача тIулакхий ленински принципашта тIера баьннаб китайски кулгалхой. Ленина массава а лиiрхIаа, вежарашха йола партеши цар кулгалхойн шоайла терко еш, фу эш хьожаш, сий деш, эзделца хила безаш хилар, шоай оппоненташта критика ега хана новкъостленна тIагIолла къамаьл деш, бакъдаращца уж тешабеш хила безаш хилар. ХIаьта КПК кулгалхоша неотроцкизма позицера лоаттабу дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама духьалара шоай къовсам. Китайски кулгалхоша лоаттабеча къовсама приемаш, методаш, формаш товш а мегаш а я цхьан сага культ, укказа белгалдаьккхача, коллектива кхетами доIами вIашагIбоаккхаш йола Мао Цзэ-дуна культ, тIехъяьнна лакхъенача партешта.

Шеко яц, хIанзарча коммунистически боламон историей китайски раскольникий — кагийбуржуазни, националистически, неотроцкистски уклона эккалий наькъ а иштта цар лоаттабеча къовсама приемаш а доккха аьх долаш лоархIаргхиларах.

Ф. РЫЖЕНКО,
профессор.
Москва, 9 апрель.
(ТАСС).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Гуларт Бразилерча событех

БОНН, 11 апрель. (ТАСС). ДПА малхбузенгермански агентства кепа теха араьккхай Бразиле президент хиннача Жоао Гуларта цу агентства корреспондентага Вернер Кродюга енна интервью. Гуларт волча хиннав корреспондент, Уругвая столицана Монтевидеона юххерча цун резиденце.

Дукха ха йоацаш Бразиле хинна паччахьалкхен переворот ше йоашхаш, Гуларта, тIема гIулакхаш тIарча ваха цу переворота юкъе лаьца дакъа дувцаш, аьлар: «Конституцена уж тешаме хиларах дог тийша вар со. Техача хIамо президент Гуларта даь цхьаккха зе дац. Цо дIаьккхай законность. ХIанз Бразиле доалла хIама — из законностаца юкъа цхьаккха хIама доацаш йола фарс.

Криэиса бахьанех аьча, йоахар дIахо Гуларта, переворот яьча гIозарий безам ба реформаш чакх ца алийта. Царех эггара лоархIенегIаръяр — аграрни реформа — тIехххьара тIадам бар царна.

Гуларт коммунист ва е коммунистий мукъах ваха ва, яхаш дувцаш долча хабарех бакъдар оалдалар Iа, аьнна, шийга даьча декара Гуларта жоп делар: из деррига а даьсса хабар да, доаха бахьанаш мара хIама дац. Бразильски халкъа со сен — цIена католикаш да. Коммунистически кхерам кагалаьцаб реформашта новкъарле яр духьа. Са правительство, аьлар дIахо Гуларта, «христиански, демократически, националистически» яр.

ХIанз Бразиле латта хьал дувцаш, Гуларта аьлар: «Кхы ханахьа меттадоагIаргдоацача доаккхаш хIама текай бразильски халкъа. Iаьржа моргхаш хIанз а дукха латтаргья Бразилена тIа. Кердача режимо лоацар эггара аьттехьара позици я».

«Американски правительство пугч гIоттаьраштa тIехьа латт е латтац сона хац, — аьлар Гуларта дIахорча хаттара жоп луш. — Цхьабакъда, белгалдоалаш хIама да, Маззили хана волча президента когаметта дIаоттале 24 сахьат хьалхагIа, иштта аьча со Бразилера дIа а вахале йолча хана. ВIашагIкхийттача Штаташа керда правительство бакъьяь дIатIаэцар».

*

Цхьац-цхьанца баьнна хьабе болх боацаш Токио улицашка гIолла лела нах — наггахьа мара ца нийслуш дола хIама дац. 1964 шера март бетта лаьрхIача хьабе боах боацаш 400 эзар саг гаргга нах бар Японе.

СУРТА ТIА: японски столица цхьан улица тIара хьабе боах боацаш вола саг.

С. Ильина сурт.
АПН.

Журналисташ духьала ба

ПРАГА, 11 апрель. (ТАСС). Дунен халкъашта юкъерча журналистий организаце кепа теха араьккхай бразильски кхыча мехкашкарчеи журналисташта хаддаиза тIаккхуш хилара, ЧТК корреспондент лацара, журналистий организацей канцелярe чулелхара духьала, тIема цензуро законаш телхадара, бразильски реакце леладеча кхыдолча бокъо йоацача гIулакхашта духьала яь протест, яхаш хоам бир ЧТК агентства.

90 эзар журналиста цIерах МОЖ-о протест кхайкаю кепа йоазон наргIато телхаяра духьала. дIадехлийца боахка журналисташ мукъабоалийтилгеи Бразиле хиннача событех дола бакъ хIамаш доаржадара аьттув бола хьалаш хулийтилгеи.

НИЗАШ ЧIОАГIАГIА ДУ

НЬЮ-ЙОРК, 10 апрель. (ТАСС). Инаралаша тIа е гIерталеш «коммунистически прокоммунистически элементаш» цIенъялга чакхдаккхар духьа конституционни гарантиш дIаяхара хьакъехьара акт юкъа а тIаьха а бразильски конгресс кийчлуш йолча юкъагIа, чIоагIа хьаьра хьувз инаралаш. АП агентства корреспондента Бразилиа яхача городера доам бу хIаьалехьа е эскаро чIоагIа кампани дIайоланьй «Президент Гуларт волча хана царга хиннача лоархIамерча позицеш тIара эггара аьрдехьара элементаш дIаяхар духьа», яхаш.

Герзашка нийчбенна болча салташа 9-ча апреле чу а хьежа ях лийцаб Бразилиа университете. ХIаьалехьа а ваха моттиг йоацаш къайлаваьнна конгресса массеха член. Конгресса члена отставке ваьккхача маршала Хуарез Тавора хьалхайкхаладь, яхаш хоам бу АП корреспондента, ерригa «эггара аьрдехьара элементаш» конгрессера, правительствера, герзашцарча низашцара дIабахара хьакъехьара акт шийца лоча тайпара чакхйоах эскаро аьнна (цу актана военщина хIаьалехьа а «барта яхай» къамах конгресса членашна. цхьабакъда, хIанзарчоа кхалж тесса-м яц из, иштта аьлча, закона низ болаш яц из. Редакце белгалдо). Отставке ваьккхача маршала иштта хьакхайкхадаьд, эскаро дечоа «юкъегIерта гIулакх дац» конгресса, аьнна.

НЬЮ-ЙОРК, 10 апрель. (ТАСС). Президент Гуларт дIадаьккхача тIема кулгалхоша 9-ча апреле Бразиле дIакхайкадаьд «революционни хьал», цо правительствана торо лу конституцега дилла хIама а доацаш мехка довл де, яхаш Рио-де-Жанейрора хоам бу ЮПИ яхача агентства корреспондента.

ТIема министра да Коста Силва дIакхайкадаьд кердача президента — из хетаргахьа тIема саг хургва — «коммунистехи царна мутIахьа барехи» паччахьалкхен органаш цIенъе а, конституционни гарантей бокъонаш соцае а, лакхехьарча суда члений белгалца йола мандаташ дIаяха а, хIаьта иштта конституце тIа дьсахадаине дола кхи гIулакхаш чакхдаха а полномочеш луш долча декрета кулг талаьд це, аьнна.

Цу тайпара, белгалдоах корреспондента, «революцена караяьнна бокъонаш» (иштта аьлча тIема переворота кулгалхой тьал. Редакце белгалдо) чIоагIъера новкъостал хургдола гIулакхаш законо тIаьцарга хьежаш ма бий тIемахой, аьнна хеташ шийчленаш а болаш йолча къамах конгрессага хьатта хIама дац тIема министерства.

ЛадувгIа

РАДИО: 7-10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 8.20 — «Серло» газета обзор; 8.30 — концерт; 8.45 — «Къоне тIехье» яха передача (гIалгIай меттала); 15.52 — машинкаьнъхой заявках доле концерт; 16.15 — «Къовкал» яха передача (нохчий меттала); 16.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала); 16.45 — Промышленноста болхлошти передача (эрсий меттала); 17.00 — «Къилбаседа Кавказа экономически вахар» яха радиогазета (эрсий меттала); 17.30 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «Ловкак каалнаьха политически кхетам лакхлуш боагIа» яха беседа (нохчий меттала); 18.28 — Керда хоамаш (нохчий меттала); 18.40 — «Къахьегамен машарен машераш» яха концерт.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 12.00 — киножурнал; 12.30 — «Везамах доладувцар» яха художественни фильм; 18.25 — телевизионни кердадараш (нохчий меттала); 18.40 — Даьхена дукхагIа дулх (гIалгIай меттала); 18.50 — ЦхьоагIча майна даха ма доаггIара наькъа дахара (нохчий меттала); 19.00 — киножурнал; 19.10 — англайски мотта урок; 19.40 — культпросветучилище дешархой болча хьоашалгIа; 21.10 — «Кхоаара декхараш» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам.—2-07-01; бехктоахамe секретара—2-45-48; партейни вахарен, промышленная, юртбоахамен, письмой отделий—2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01, ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революци проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий» Проспект Революции.

СФ02079, Заказ № 2131,